

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (2565) : มกราคม – มีนาคม 2565

Vol.4 No.1 January - March 2022

ISSN 2651-1142

วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา

Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development

บทบรรณาธิการ

วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา โดยสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินการมาเป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (2565) : มกราคม - มีนาคม 2565 นับแต่วารสารของเราได้อยู่ในกลุ่ม 2 ของ TCI มีอาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการ ให้ความสนใจส่งบทความเข้ามาในกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความของวารสารที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการมากขึ้น โดยเฉพาะในสาขามนุษยศาสตร์ สำหรับฉบับนี้ได้ปรับเพิ่มจำนวนบทความเป็น 4 เรื่อง และยังคงคุณภาพของบทความและเนื้อหาที่น่าสนใจเช่นเดิม โดยเริ่มจาก

บทความวิชาการเรื่อง Examining the Personal Library of a Political Scientist and Researcher on Nationalism and the ASEAN Community: Donations by Professor Benedict Anderson to the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, Thammasat University เขียนโดย คุณ Benjamin Ivry และคุณ Phimpakwan Thananopparit สำหรับบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตีความสนใจไปที่หนังสือของชวัญ จากห้องสมุดส่วนตัวของนักประวัติศาสตร์ชั้นนำระดับโลก มาที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถือเป็นเกียรติสำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสมควรที่จะเป็นที่รู้จักมากขึ้นในชุมชนวิชาการระดับนานาชาติ ที่ไม่รู้ว่าคอลเล็กชันนี้มีอยู่จริงหรือเป็นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนการวิจัยระหว่างประเทศในหัวข้อของศาสตราจารย์เบนดิกต์ แอนเดอร์สัน นักประวัติศาสตร์และคอลเล็กชันหนังสืออันทรงเกียรติของเขาที่ยังไม่ได้จัดทำขึ้น

บทความวิชาการเรื่อง การตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการในประเทศญี่ปุ่น เขียนโดย อาจารย์ ดร. วศิน อิมแย้ม และ ดร.เยี่ยม อรุณทัตวิวัฒน์ สำหรับบทความนี้ได้อธิบายถึงเครื่องมือสำคัญที่ทำให้หลักนิติรัฐหรือหลักการปกครองโดยกฎหมายมีผลจริงในทางปฏิบัติ นั่นคือ การตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิพากษาคดีทุกประเภทรวมทั้งคดีปกครอง แต่การพิจารณาคดีปกครองในประเทศญี่ปุ่นมีความแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นได้ตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองแยกออกมาต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเฉพาะการกำหนดถึงลักษณะและประเภทของคดีปกครอง คู่พิพาท รวมถึงเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองต่าง ๆ อาทิ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง ระยะเวลาการฟ้องคดี และคำบังคับของศาลในคดีปกครอง

บทความวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติด้านอาหารของการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทย เขียนโดย อาจารย์ยศพิชา คชาชีวะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช คำสุพรหม และอาจารย์จิราพร ชมสวน สำหรับบทความนี้ทำการศึกษาถึงแนวปฏิบัติด้านอาหารของการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทยเนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดขยะ มลพิษ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน และยังศึกษาถึงตัวแปรสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคว่ามีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัตินี้อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติด้านอาหารกับการจัดการวัตถุดิบ การกำหนดสูตรมาตรฐาน การจัดเมนูทางเลือก การนำเสนออาหาร การประหยัดวัตถุดิบและพลังงาน การวางแผนการจัดซื้อ และการทำอาหารให้ปลอดภัยตามลำดับ

บทความวิจัยเรื่อง การแปลบุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์ในฉบับแปลภาษาไทยของ THE ALCHEMIST : เปรียบเทียบบทแปลสองสำนวน เขียนโดย นายพนธกร โรจนวิทย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยันต์ ปานเล่าห์ สำหรับบทความนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบการแปลภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับวรรณกรรมเรื่อง THE ALCHEMIST และกลวิธีการถ่ายทอดภาษาภาพพจน์ในฉบับแปลภาษาไทย 2 สำนวน ได้แก่ “*ขุมทรัพย์*

ที่ปลายฝัน” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ “ชุมทรัพย์สุดปลายฝัน” ของกอบชสีและกันเกรา ซึ่งผู้เขียนได้เลือก ภาพพจน์ 2 ชนิดที่พบมากที่สุดและมีความโดดเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ ได้แก่ บุคลาธิษฐาน และปฏิรูปพจน์ จากการ วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บุคลาธิษฐานเป็นภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์มักใช้กับธรรมชาติและหัวใจของตัวเอง ส่วนปฏิรูปพจน์ พบในการใช้กับบริบททางศาสนา ในส่วนของกลวิธีการแปล พบว่า ในการแปลบุคลาธิษฐาน ผู้แปลทั้งสองท่านใช้ กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ส่วนการแปลปฏิรูปพจน์ใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับ ต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติม

กองบรรณาธิการวารสารสังคมวิจัยและพัฒนา ขอขอบคุณทุกผลงานของคณาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการ ทุกท่านที่ให้ความสนใจเผยแพร่ในวารสารสังคมวิจัยและพัฒนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ สำหรับผู้อ่านทุกท่าน และเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการสายมนุษยศาสตร์อย่างมีคุณภาพต่อไป พบกันใหม่ฉบับหน้า

ศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์

บรรณาธิการ

Examining the Personal Library of a Political Scientist and Researcher on Nationalism and the ASEAN Community: Donations by Professor Benedict Anderson to the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, Thammasat University

Benjamin Ivry

Phimphakwan Thananopparit

Thammasat University Library

E-mail: ibenjamin@tu.ac.th

Date Received: 7 July 2021 Date Revised: 28 December 2021

Date Accepted: 28 December 2021 Date Accepted Online: 15 February 2022

Abstract

After his death in 2015, the personal library of the eminent Irish political scientist and historian Benedict Anderson was donated to the Thammasat University Library in Bangkok by his friend and colleague, the Thai historian Charnvit Kasetsiri. As a result, books formerly belonging to Professor Anderson, which were once housed in his Bangkok apartment as well as his home in Freeville, New York, near the campus of Cornell University where he taught from 1967 to 2002, are now shelved in the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, Thammasat University. Students and lecturers benefit from this varied collection of nonfiction, literature, and popular novels which in their entirety give an intellectual portrait of Professor Anderson's concerns and research subjects. By examining his preferred reading through his personal library, we may better understand his intellectual goals and priorities. These include a focus on literature in a wide variety of languages, the determined defense of minority rights internationally, and a fervent interest in the visual arts, all of which played a role in the research and writing of Benedict Anderson's published work. Results were that examining this personal collection heightens our understanding of Professor Anderson as an author, although specific lines between works read by Professor Anderson and his own publications cannot be drawn with certitude due to lack of precise information about when he acquired each book. Nevertheless, a look at his own book collection provides a closer

understanding of the mindset of a much-revered scholar. Future research might compare and contrast the books in the Benedict Anderson collection of the Pridi Banomyong Library with specific areas of research, such as gender studies or ASEAN nations.

Keywords: Benedict Anderson, Charnvit Kasetsiri, Pridi Banomyong Library, Thammasat University.

Introduction

Analyzing a generous gift of scholarly and popular literature by eminent historians to a Thai university library

Professor Benedict Anderson (1936–2015), an eminent Irish political scientist and historian who lived and taught in the United States, was best known for his 1983 book *Imagined Communities* (Anderson, 1991), which explored the origins of nationalism. He was Professor Emeritus of International Studies, Government & Asian Studies at Cornell University, where he taught from 1967 to 2002, and was widely acclaimed for his scholarship in Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) studies, especially for writings about Indonesia, Thailand, and the Philippines.

Soon after his death while visiting Indonesia, books from his private library began to be donated to the Thammasat University Library by the noted historian Charnvit Kasetsiri. Both Professor Anderson and Professor Charnvit had been awarded the prestigious Fukuoka Prize to honor the outstanding work of individuals or organizations in preserving or creating Asian culture.

As Professor Charnvit wrote in 2017 (Charnvit Kasetsiri, 2017), he had first met Professor Anderson in Ithaca, New York in autumn 1967, when he asked the latter to serve as one of his graduate academic advisers: Anderson “was then 31, and had just finished his PhD and started teaching in the Department of Government at Cornell. From that point, we stayed in touch for 48 years.”

Professor Charnvit inherited the modest, well-worn private library of books housed in a small apartment kept by Professor Anderson at Pinklao Condominium, Khwaeng Taling Chan, Khet Taling Chan, Bangkok. These were presented to the Thammasat University Library where they are currently shelved in the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library alongside Professor Charnvit’s personal library.

To these were added in 2019 some 2800 books from the house of Professor Anderson in Freeville, New York, near the campus of Cornell University in Ithaca, New York, the United States of America. These were shipped to Professor Charnvit with facilitation from Ben Abel, Southeast Asian Serials Assistant at Cornell University. Most of these books were in English, although there were also many in ASEAN languages, showing the wide-reaching extent of Benedict Anderson's intellectual and literary interests.

An historian's self-portrait

Looking at Benedict Anderson's self-portrait in the form of a book collection, we find in addition to anticipated volumes about ASEAN and world history, political science, sociology, economics, cultural history, film studies, art history, and related fields, many additional books of literature, all in either English or ASEAN languages.

Although Professor Anderson was able to read books in French, German, and Italian, he apparently did not choose to collect literature in these languages for avocational reading.

As a subset to these books, there were also a number of books in the field of gender studies, and a substantial collection of crime novels and thrillers by acclaimed masters of genre literature, from Raymond Chandler and Ross Macdonald to Elmore Leonard and Walter Mosley.

Some of the books pertain to more than one subject category, so literature by novelists such as E. M. Forster and James Baldwin involve both sociological and gender studies themes. Similarly, among the crime novels were books by detective story authors, from Michael Nava to Joseph Hansen, featuring gender studies subject matter.

All of these represented new additions to the collection of the Thammasat University Library. Many essential texts in ASEAN studies were thereby made available in circulating form for students and instructors.

While the tradition of the scholar's library in Asia, particularly China, involved architecture and the decorative arts, among other elements, the collection of texts was always an essential element of the bibliographical core.

Benedict Anderson's scope of attentiveness went from challenging modernist world fiction, such as Robert Musil's *Man without Qualities* (Musil, 1995) and Naguib Mahfouz's *Cairo Trilogy* (Mahfouz, 2001) to works to which he devoted scholarly publications, including José Rizal's *Noli Me Tángere*. (Rizal, 1996)

Professor Anderson's interest in literature reflected concepts of nationalism in regions beyond his main areas of study. To cite one example, the Charvut Kasetsiri Room was presented with two works of fiction by the Zimbabwean novelist Dambudzo Marechera. (Marechera, 1978, 1972)

His autobiography, *A Life Beyond Boundaries*, is only a partial view of Benedict Anderson's intellectual and emotional interests. The full list of books he collected is in some ways a more candid, fuller portrait of him as historian and man.

The books donated by Professor Anderson and Ajarn Charvut reflect how a scholar may achieve a lively writing style by reading widely, beyond specialized texts in a single field of study.

Patricio Abinales, a former graduate student of Professor Anderson at Cornell, wrote in 2015 (Abinales, 2015, p. 23) the following assessment of those intellectual interests:

“A primary reason scholars may have erred in not classifying Ben as a political scientist is because he did not write like one. His most popular essays were often about political culture, and drew from biographies and autobiographies, literature and, of late, films. He translated and corrected the translations of novels and short stories, and contributed to newspapers and popular websites, ever mindful of a broader audience that read his works. These works were gregarious, lucid, impish, critical and poetic – rarely the character of most North American-based political scientists.”

In this sense, the collection of books formerly in the possession of Benedict Anderson in the Charvut Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library reflects this wide range of literary interests. There are books of political humor, from cartoons by the American artist Herbert Block, whose drawings were long featured in *The Washington Post* newspaper, to the turn-of-the-century humorist and social commentator Finley Peter Dunne, whose essays were written in a comic dialect of Irish American-style speech.

Poetry is present in abundance, including books about such noted authors as Emily Dickinson, John Keats, Thomas Chatterton, and others. The impression is that Benedict Anderson's reason influenced the texture and prose rhythms of sentences he wrote. The humorists he enjoyed were expressed in the witty formulations in his books. It is a truism that to write read, we must read well, and Professor Anderson was clearly a voracious reader for pleasure, not just on topics that were his professional specialities. The sheer

impishness and openness that Patricio Abinales observed in the above quote were due to his own enjoyment in reading, creating a dialogue between past authors and himself that continued onto the page of his own works.

Examples of donations in Professor Anderson's fields of scholarly expertise

There are, of course, numerous examples of standard research texts among the books he donated to the Prid Banomyong Library. *Tales from Djakarta: Caricatures of Circumstances and their Human Beings* (Toer, 2000) is by the acclaimed Indonesian author Pramoedya Ananta Toer (1925–2006), whose other works are also in the TU Libraries collection. The copy in the TU Libraries collection is of particular interest because it was personally signed by the author for Professor Anderson. *Tales from Djakarta* contains short stories full of detail and atmosphere about life in Indonesia.

Written between 1948 and 1956, when Pramoedya was a young man, they were created before many difficult years during which his work was banned in his homeland and he was imprisoned. Among the translators of stories in *Tales from Djakarta* was Professor Anderson, who notes in an introduction included in the volume that Pramoedya's narratives were intended as tales told by one speaker to another.

Another example of a book valuable for all researchers in ASEAN studies that was donated by Professor Anderson and Ajarn Charnvit is *Authentic Though Not Exotic: Essays on Filipino Identity*. (Zialcita, 2005) The book explains culture, customs and traditions of the Philippines in a collection of essays analyzing the confrontation between Filipino and Western cultures, taking into account Spanish influences as well as more recent discussions of ASEAN culture. Its author is Fernando Nakpil Zialcita, professor of Cultural Anthropology at the Ateneo de Manila University. Still another books displaying the range of Professor Anderson's investigations into ASEAN culture is *Generation: a Collection of Contemporary Malaysian Ideas*. (Muhammad, Raslan, and Stothard, 1998)

Historian as detective

Yet there is also an abundance of recreational reading which suggests that the ludic aspects of reading and writing were always present in Professor Anderson's mind. He relished thrillers, and intellectual adventurousness provided comparable excitement. Dozens of crime and detective novels from his personal library show that Benedict Anderson

enjoyed this type of reading. But there may have been other motivations to delight in these books, most of which look well worn, as if they had been thumbed through repeatedly. A possibly relevant book edited by the Canadian historian Robin W. Winks, *The historian as detective: essays on evidence*, also from the library of Professor Anderson, points to one possible incentive. (Winks, 1970)

Historians have traditionally been seen as detectives, gathering evidence and forming hypotheses. Yet Professor Anderson showed little interest in the cerebral whodunit in which a detective assembles clues by thought processes to solve mysteries. Instead, he appears to have been more intrigued by what are called hard boiled crime stories, sometimes violent tales told by wisecracking investigators as protagonists. So rather than seeing history as a subject for subtle detection, Benedict Anderson's preference in crime novels would imply a view of history as a sequence of brutal crimes that must be witnessed, and if possible, avenged.

Sherlock Holmes, the epitome of the ratiocinative detective who stays home and ponders, is not present in Professor Anderson's collection, perhaps because Sir Arthur Conan Doyle's creation is too quintessentially British. Four novels about the American writer Rex Stout's sedentary fictional detective Nero Wolfe are, however, included among the mystery stories.

As an Irish republican, Anderson's favored crime novelists were mostly from former British colonies, with some detective protagonists who were members of racial or sexual minority groups.

Rather than making a thorough examination of the history of the modern crime novel in the United States of America and the United Kingdom, Professor Anderson appears to have followed his own taste.

The violence in many of these narratives by Raymond Chandler and others may suggest that activism and defending the rights of the persecuted as a writer of polemic texts was not a peaceable occupation. Instead, it required a sense of the importance of fighting to right wrongs, and the need to accept aggression as a human trait.

So Benedict Anderson did not read crime fiction as escapism into a dream world, but rather as a gritty reminder of the low deeds of which humans are sometimes capable. This

point of view prepared him to be unsurprised by the actions of some international political leaders.

In his choice of books, he sought to travel vicariously, rather than affirm his own identity as an Irishman. Indeed, even in more general Irish literature, where a fuller demonstration of interest might be expected, James Joyce is represented solely by an unscholarly edition of his novel *Ulysses*. (Joyce, 1992) There is nothing by later celebrated Irish authors. Instead, expression of interest in Irishness is limited to a copy of *Irish Fairy Tales* (Chandler, 2001) and *Mr. Dooley's Opinions*, a collection of turn-of-the-century Irish comic dialect articles. (Dunne, 1906)

Female authors of crime fiction are completely omitted, although there are many books in Professor Anderson's collection written by women historians, political philosophers, and philosophers. Of the recreational books that he collected and read regularly, as the aforementioned list indicates, the most popular in terms of number of books is Ross Macdonald, a pen name of the American-Canadian writer of crime fiction Kenneth Millar (1915–1983).

Ross Macdonald wrote 19 hardboiled novels set in Southern California and featuring private detective Lew Archer, of which Professor Anderson appears to have purchased the complete set in paperback form.

Another author collected is a bit further afield, reflecting Professor Anderson's lifelong interest in former colonies and minority populations. Arthur Upfield (1890–1964) was an English-born Australian writer, best known for his works of fiction featuring Detective Inspector Napoleon "Bony" Bonaparte of the Queensland Police Force, a mixed-race Indigenous Australian. Upfield's narratives include evocative descriptions of life on the Australian outback life from the 1930s through the 1950s.

Comparable to this interest in minority populations are the novels by Tony Hillerman (1925–2008) an American author best known for his Navajo Tribal Police mystery novels. His writing includes cultural details about Native Americans of Hopi and Zuni ancestry as well as Navajos. His books are also concerned with the natural wonders of the American Southwest.

Further minority viewpoints are reflected in books by Walter Mosley (born 1952), an African American author who has written a series of historical mysteries featuring the

hard-boiled detective Easy Rawlins, a black private investigator living in the Watts neighborhood of Los Angeles, California.

Detectives who belong to gender minorities are also present in Professor Anderson's collection, in the novels of Joseph Hansen and Michael Nava. Hansen (1923–2004) was an American author of crime novels featuring Dave Brandstetter, an openly gay insurance investigator who embodied the tough, no-nonsense personality of the classic hardboiled private investigator protagonist.

Nava (born 1954) is an American attorney and writer who authored an eight-volume mystery series featuring Henry Rios, a gay protagonist who is a criminal defense lawyer.

All of these authors provided new perspectives to Professor Anderson to how human conflict could be resolved and minority rights preserved through dauntless efforts and willingness to confront villainy with courage.

Literature as history

Some of the donations from the personal library of Professor Anderson remind us that novels, poetry, and other forms of writing can be valuable evidence for historians, political scientists, and sociologists.

Directly applicable to ASEAN studies are different translations of an important work of Filipino literature from the library of Professor Anderson. *Noli Me Tángere* (Rizal, 2006) is a novel written by José Rizal (1861-1896), an ophthalmologist and activist who worked for peaceful reform of Spain's colonial rule in the Philippines. Professor Anderson was so impressed by *Noli Me Tángere* that he wrote a book analysing it and Rizal's other writings. (Anderson, 2008)

Professor Anderson's collection also shows proof of a lively interest in writing poetry in foreign languages, as well as verse written in English as a second language.

One example is *At Home in Unhomeliness - An Anthology of Philippine Postcolonial Poetry in English*. (Garcia, 2007) It was edited by J. Neil C. Garcia, a professor of English, creative writing and comparative literature at the College of Arts and Letters, UP Diliman, where he also serves as an associate for poetry at the Likhaan: U.P. Institute of Creative Writing. This copy of the anthology was inscribed to Professor Anderson by the editor:

=====

For Ben – Because the poem begins to be written only when it begins to be read. Salud! Neil

=====

As an historian deeply concerned with the use of language in society and the way English is handled by writers in former English-speaking colonies, Professor Anderson likely found material of interest in a volume in a Malaysian literature in English series. *Ripples and other stories* (Kow, 2008) is a short fiction collection by the Malaysian author Shih-Li Kow.

Insofar as literature preserves accounts of human experience, then both poets and prose writers were evidently seen as of prime importance as sources by Professor Anderson. Moreover, throughout history, although poetic license and fictionalized accounts of real-life historical events show that literature cannot always be relied on for factual information, emotional truth-telling may be found in literature that is not available elsewhere.

As in Benedict Anderson's autobiographical accounts of his early multilingual education, we see that language itself is an instrument of human expression that preserves historical moments and tensions between cultures. These are at the heart of what Professor Anderson would later write about in his interpretations of nationalism and technological developments in printing and other related matters.

If we understand the literature of an historical time and place, then we have grasped part of the essential message of an era and its people. For this reason, Benedict Anderson's passion for literature serves as a good lesson for future historians, to not neglect these types of publications, just because they might not seem to have the credibility of archival documents.

Results and summary

From a wide range of books on political science, history, sociology, and related fields, Thammasat University students may experience some of the origins for the inspiration of Benedict Anderson's acclaimed research.

More significantly, from the wide range of Professor Anderson's interests and his emphasis on reading for enjoyment even in literary genres not directly connected to his

areas of expertise, such as poetry or crime fiction, students may be reminded of the importance of general reading for achievement in scholarly writing.

As research about Benedict Anderson's work has already been published, (Cheah and Culler, 2003) future biographical and bibliographical studies about this widely influential and internationally celebrated scholar and researcher should benefit from a closer look at his private book collection, now housed at the Thammasat University Library.

Historians and bibliographers have long researched the content and impact of private libraries, as *The Library*, the journal of the Bibliographical Society, the United Kingdom, explored in its *Virtual Issue no. 2: The Library on Private Libraries*. ("Virtual Issue no. 2", n.d.)

Future researchers interested in the life and work of Benedict Anderson should find his book collection at Thammasat University useful and informative about his inner motivations and concerns. Hitherto unexplored areas such as gender studies, his taste in popular literature, and related themes and their impact on his research might be more thoroughly explored by further studies.

By evaluating Professor Anderson's preference in classic works of literature as well as popular genres such as crime novels, students may likewise benefit from lively and dramatic historical evocations in fiction. The unique range of his books, now on the shelves of the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library, going from erudite analyses by leading thinkers to classic and popular literature, gives an impression of a thinker and writer of uncommon breadth and humane concerns.

References

- Abinales, Patricio. (2015). *Yes, Benedict Anderson was a political scientist*. Retrieved September 15, 2020, from <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2015/12/21/yes-benedict-anderson-was-a-political-scientist/>.
- Anderson, Benedict. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, revised edition. London and New York: Verso.
- Anderson, Benedict. (2016). *A life beyond the boundaries: a memoir*. London: Verso.
- Anderson, Benedict R. O'G. (2008). *Why Counting Counts. A Study of Forms of Consciousness and Problems of Language in Noli Me Tangere and El Filibusterismo*. Quezon City: Ateneo de Manila University Press in cooperation with Philippine Studies.
- Canetti, Elias. (1973). *Crowds and Power*. Harmondsworth, England: Penguin Books.

- Chandler, Jennifer. (Ed.). (2001). *Irish Fairy Tales, selected by Jennifer Chandler from Celtic Tales and More Celtic Tales collected and annotated by Joseph Jacobs*. Ware: Wordsworth Editions.
- Cheah, Pheng & Jonathan Culler. (Ed.). (2003). *Grounds of comparison: around the work of Benedict Anderson*. New York: Routledge.
- Cronon, William. (2012). *From the President. Recollecting My Library... and My Self, Perspectives on History*. Retrieved September 15, 2020, from <https://www.historians.org/publications-and-directories/perspectives-on-history/november-2012/recollecting-my-library--and-my-self>.
- Dunne, Finley Peter. (1906). *Mr. Dooley's Opinions*. New York: Harper.
- Garcia, J. Neil C.. (Ed.). *At Home in Unhomeliness - An Anthology of Philippine Postcolonial Poetry in English*. Manila, Philippines: UST Pub. House.
- Joyce, James. (1992). *Ulysses*. New York: Modern Library.
- Kasetsiri, Charnvit. (2017). Ben Anderson 1936–2015. *New Left Review* 107, Retrieved August 24, 2020, from <https://newleftreview.org/issues/II107/articles/charnvit-kasetsiri-ben-anderson-1936-2015>.
- Kow, Shih-Li. (2008). *Ripple and other stories*. Kuala Lumpur: Silverfish Books.
- Le Bon, Gustave. (1960). *The Crowd: A Study of the Popular Mind*. New York: Viking Press.
- Mahfouz, Naguib. (2001) *The Cairo Trilogy...* (William Maynard Hutchins, Trans.). London: Everyman's Library.
- Mann, Thomas. (1999). *Doctor Faustus: The Life of the German Composer Adrian Leverkühn as Told by a Friend* (John E., Trans.). New York: Vintage International.
- Marechera, Dambudzo. (1978). *House of Hunger: Short Stories*. London: Heineman Educational.
- Marechera, Dambudzo. (1982). *Black Sunlight*. Nairobi: Heinemann.
- Muhammad, Amir, Kam Raslan, & Sheryll Stothard. (1998). *Generation: a collection of contemporary Malaysian ideas*. Kuala Lumpur, Malaysia: Hikayat Press.
- Musil, Robert. (1995). *The Man without Qualities Sophie* (Wilkins & Burton Pike, Tran.). New York: Alfred A. Knopf.
- Rizal, José. (1996). *Noli me tángere*. Makati City: Bookmark.

Rizal, José. (2006). *Noli Me Tángere* (Harold Augenbraum, Trans.). New York: Penguin Group.; other translations of the same novel are also shelved in the Charnvit Kasetsiri Room of the Pridi Banomyong Library.

Toer, Pramoedya Ananta. (2000). *Tales from Djakarta: Caricatures of Circumstances and their Human Beings*. Jakarta: Equinox Publishing.

West, Nathanael. (1957). *Complete Works of Nathanael West*. New York: Farrar, Straus and Cudahy.

Winks, Robin W.. (Ed.). (1970). *The historian as detective: essays on evidence*. New York: Harper & Row.

Virtual Issue no. 2: The Library on Private Libraries. Retrieved September 15, 2020, from https://academic.oup.com/library/pages/Library_on_Private_Libraries.

Zialcita, Fernando N. (2005). *Authentic Though Not Exotic: Essays on Filipino Identity (Quezon City)*. Philippines: Ateneo de Manila University Press.

การตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการในประเทศญี่ปุ่น

Judicial Review of Administrative Actions in Japan

วสิน ยิ้มแย้ม¹ และ เยี่ยม อรุณทัยวิวัฒน์²

Wasin Yimyam and Yeam Arunotivivat

สำนักวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

School of Political Science and Laws, Walailak University

E-mail : wasin.yi@wu.ac.th

Date Received: 8 July 2021 Date Revised: 20 January 2022

Date Accepted: 3 February 2022 Date Accepted Online: 15 February 2022

บทคัดย่อ

การตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้หลักนิติรัฐหรือหลักการปกครองโดยกฎหมายมีผลจริงในทางปฏิบัติ โดยองค์กรตุลาการที่เข้าตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของฝ่ายปกครองในประเทศญี่ปุ่นนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิพากษาคดีทุกประเภทรวมทั้งคดีปกครอง อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคดีปกครองในประเทศญี่ปุ่นมีความแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นได้ตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองแยกออกมาต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเฉพาะการกำหนดถึงลักษณะและประเภทของคดีปกครองคู่พิพาท รวมถึงเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองต่าง ๆ อาทิ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง ระยะเวลาการฟ้องคดี และคำบังคับของศาลในคดีปกครอง

คำสำคัญ : การตรวจสอบการกระทำทางปกครอง การกระทำทางปกครอง ศาล ประเทศญี่ปุ่น

Abstract

Judicial review of administrative actions plays a key role in making the rule of law effective in practice. In Japan, the Court of Justice, a judicial organization responsible for verifying legitimacy of administrative acts, is empowered by the Constitution to try and adjudicate all cases, including administrative ones. However, adjudication of administrative cases differs from ordinary civil cases due to the enactment of distinct Japanese

¹ สำนักวิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

² ศาลปกครองกลาง

administrative case litigation law, Specifically, it determines the nature and types of administrative cases, parties in disputes, and conditions for filing diverse cases, such as over who has the right to file administrative lawsuits, litigation periods, and court issuance of a decree.

Keywords: Judicial review, Administrative actions, Court, Japan.

1. บทนำ

ในยุคสมัยปัจจุบันการจตุระเบียบการปกครองที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด ได้แก่ การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในรัฐเสรีประชาธิปไตยสมัยใหม่มักจะออกแบบกติกาให้การปกครองรัฐเป็นการปกครองโดยกฎหมาย หรือที่เรียกว่า “นิติรัฐ” ซึ่งไม่เพียงเรียกร้องให้องค์กรของรัฐดำเนินการใช้อำนาจปกครองโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเรียกร้องให้องค์กรของรัฐคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอีกด้วย กล่าวโดยสรุป องค์กรของรัฐทั้งหลายต้องผูกพันตนเองกับกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย และจะต้องมีการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555, น. 143)

ประเทศญี่ปุ่นมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและยอมรับในหลักนิติรัฐ เป็นที่ทราบกันดีว่า ภายหลังจากพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศญี่ปุ่นได้ถูกกดดันให้เปลี่ยนแปลงการรูปแบบปกครองให้เป็นประเทศที่ปกครองโดยกฎหมายภายใต้ระบอบเสรีประชาธิปไตย และแม้ว่ารัฐธรรมนูญที่ตราขึ้นภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 จะไม่ได้บัญญัติเรื่องนิติรัฐไว้โดยตรง แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นได้ยอมรับหลักนิติรัฐ โดยจะเห็นได้จากช่วงหลังสงครามโลก แม้ระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอเมริกันซึ่งเป็นกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ในด้านกฎหมายมหาชนโดยเฉพาะกฎหมายปกครอง ประเทศญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปซึ่งเป็นกฎหมายซีวิลลอว์ โดยเฉพาะอิทธิพลจากระบบกฎหมายปกครองเยอรมัน ส่งผลให้ในวงการกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นจะนิยมใช้คำว่า “นิติรัฐ” (法治国 Houchi koku หรือ 法治国家 Houchi kokka) ที่มาจากคำว่า “Rechtsstaat” มากกว่า “นิติธรรม” (法の支配 Hou no shihai) หรือคำว่า “The Rule of Law” ที่ได้รับการใช้อย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา (Noriho, 1990, p. 61)

ตามที่กล่าวข้างต้น รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นฉบับปัจจุบัน (日本国憲法 Nihon koku kenpo หรือ The Constitution of Japan, 1947) ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับนิติรัฐโดยตรง แต่หากพิจารณาเนื้อหาของรัฐธรรมนูญทั้งฉบับจะสามารถยืนยันได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นยอมรับหลักการปกครองโดยกฎหมายที่มีการสอดแทรกหลักดังกล่าวอยู่ในรัฐธรรมนูญแล้ว ตัวอย่างสำคัญที่แสดงว่ารัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นรับรองหลักนิติรัฐมีดังนี้ (Noriho, 1990, น. 64-65)

ประการแรก การที่บทบัญญัติในหมวด 10 ของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ว่า ให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นกฎหมายสูงสุด บรรดากฎหมาย (法律 Houritsu) คำสั่ง (命令 Meirei) ประกาศพระบรมราชโองการ (詔勅 Shouchoku) หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง

กับกิจการของรัฐ (国務に関するその他の行為 Kokumu ni kansuru sonota no kou) ที่ขัดต่อกฎหมายฉบับนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน จะไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย (มาตรา 98 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น) โดยองค์กรของรัฐทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นพระจักรพรรดิ รัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา รวมถึงข้าราชการต้องเคารพและปกป้องรัฐธรรมนูญ (มาตรา 99 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น) หากพิจารณาเฉพาะสองมาตรานี้ อาจเห็นได้ว่า บทบัญญัติในหมวด 10 ดังกล่าว มุ่งคุ้มครองเฉพาะรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้บังคับในบ้านเมืองเท่านั้น ซึ่งไม่เข้าลักษณะของนิติรัฐในความหมายของเสรีประชาธิปไตย กล่าวคือ ในสมัยรัฐธรรมนูญเมจิก็เคยยอมรับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดมาแล้ว เพียงแต่ในยุคดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงทำให้ขาดลักษณะสำคัญบางประการของนิติรัฐ ทว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นอกจากการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว ยังปรากฏให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานว่าเป็นสิทธิอันมิอาจละเมิดได้ (มาตรา 97 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น) ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันสอดคล้องกับนิติรัฐของประเทศเสรีประชาธิปไตยทั้งในทางรูปแบบและในทางเนื้อหา

ประการที่สอง รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เมื่อการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นแก่นสำคัญของหลักนิติรัฐ หมวด 3 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ย่อมเป็นหลักประกันความเป็นนิติรัฐของประเทศญี่ปุ่นได้ โดยรัฐสภา (国会 Kokkai หรือ The National Diet) ไม่สามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติก้าวล่วงต่อสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้ ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันแตกต่างจากรัฐธรรมนูญเมจิ

การกระทำในทางกฎหมายมหาชน โดยเฉพาะการกระทำทางปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำอื่น ๆ ของฝ่ายปกครอง ล้วนแต่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ดังนั้น หลักการสำคัญของนิติรัฐประการหนึ่งคือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (Principle of the Legality of Administrative Actions) จึงถือได้ว่าเป็นประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อไม่ให้ฝ่ายปกครองดำเนินการใด ๆ ที่มีผลเป็นการจำกัดหรือกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือเสรีภาพเหล่านั้น โดยปราศจากอำนาจหรือเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2562, น. 37) ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้เล็งเห็นความสำคัญในการควบคุมการกระทำทางปกครองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (Ichiro, 1982, p. 247) ส่งผลให้การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ ถือเป็นมาตรการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายปกครอง ฉะนั้นการทำความเข้าใจลักษณะและวิธีการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายในนานาประเทศย่อมเป็นประโยชน์ในการนำข้อดีของการดำเนินการตรวจสอบดังกล่าวมาเป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งซึ่งมีระบบการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองที่มีประสิทธิภาพ แม้ไม่มีการก่อตั้งศาลที่มีเขตอำนาจเฉพาะขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดีปกครอง แยกต่างหากออกจากศาลยุติธรรม แต่การพิจารณาคดีปกครองโดยศาลยุติธรรมที่ผ่านมาก็ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้า และสามารถประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมได้เท่าเทียมประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่

2. การควบคุมการกระทำทางปกครองโดยองค์กรภายในฝ่ายปกครอง

ดังที่กล่าวมาในข้อ 1 ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นไม่มีแนวคิดที่ว่าด้วยหลักนิติรัฐ ส่งผลให้ปราศจากการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง แม้ภายหลังรัฐธรรมนูญเมจิจะกำหนดให้มีศาลปกครองเพื่อพิจารณาคดีปกครองก็ตาม แต่การควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของศาลปกครองนั้นมิอาจจำกัดอย่างมาก จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นได้จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งได้ปฏิรูประบบกฎหมายปกครองของประเทศญี่ปุ่นใหม่ โดยเฉพาะประเด็นการมอบอำนาจในการพิพากษาคดีปกครองให้แก่ศาลยุติธรรมตามมาตรา 76 วรรคแรกและวรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น และปฏิรูปต่อเนื่องมาถึงการพิจารณาภายในฝ่ายปกครองให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐที่ประเทศญี่ปุ่นยึดถือ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดองค์กรฝ่ายปกครองและกฎหมายปกครองของประเทศญี่ปุ่นจะได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นการปกครองโดยกฎหมายหรือนิติรัฐ แต่ในข้อเท็จจริงทางการเมืองของประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนาการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยแตกต่างออกไปจากประเทศต้นแบบ เนื่องมาจากการปกครองโดยรัฐบาลที่มีพรรค LDP (Liberal Democratic Party) ขึ้นกุมบังเหียนปกครองต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน จนเกิดระบบที่เรียกว่า “สามเหลี่ยมเหล็กแห่งความสัมพันธ์” (Iron Triangle) ที่เอื้อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้ง่าย (วทัญญู ใจบริสุทธิ์, 2557, น. 129-145) ทว่าความพยายามที่จะมีการจัดระเบียบการพิจารณาทางปกครองให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐในประเทศญี่ปุ่นได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2536 จึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2536 (行政手続法 Gyosei tetsuzuki ho หรือ Administrative Procedure Act : APA, 1993) ขึ้นใช้บังคับ โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้การออกคำสั่งและดำเนินการบริหารจัดการดำเนินการทางปกครอง (行政指導 Gyosei shidou หรือ Administrative Guidance) ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก่อนการตราพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีความพยายามที่จะตรากฎหมายกำหนดวิธีการปฏิบัติราชการทางปกครองมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสามารถสรุปเหตุการณ์สำคัญในการจัดทำพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ดังนี้

ในช่วงปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ประเทศญี่ปุ่นได้จัดตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งขึ้นเรียกว่า คณะกรรมการชั่วคราวเพื่อการปฏิรูปโครงสร้างทางปกครอง (Provisional Deliberative Council on Administrative Structure Reform) คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำเนินการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีปกครองในระบบกฎหมายปกครองของประเทศญี่ปุ่นและมีความเห็นว่า การเตรียมแนวทางการพิจารณาทางปกครองเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2493 ประเทศญี่ปุ่นได้จัดทำส่วนหนึ่งของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามคำสั่งของศูนย์บัญชาการกองกำลังสัมพันธมิตรที่ปกครองประเทศญี่ปุ่นอยู่ในขณะนั้น ต่อมา ในปี พ.ศ. 2495 มีการนำเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการดำเนินการทางปกครองแห่งชาติ (A draft bill on national administrative operations) เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ทว่าร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้รับการพิจารณาเนื่องจากมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรไปเสียก่อน และสภาผู้แทนราษฎรสมัยต่อมาก็ไม่ได้

นำร่างกฎหมายฉบับนี้มาพิจารณา หลังจากความพยายามในการจัดทำกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองที่ผ่านมา ประเทศญี่ปุ่นมีความพยายามในการจัดทำร่างกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองอีกหลายครั้งแต่ไม่สามารถตราเป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับได้ จนถึงปี พ.ศ. 2519 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Federal Republic of Germany หรือ Bundesrepublik Deutschland) ได้ตรากฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองขึ้นใช้บังคับ (Verwaltungsverfahrensgesetz, 1976) กฎหมายฉบับนี้ได้มีอิทธิพลต่อแนวคิดการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการทางปกครองในประเทศญี่ปุ่นอย่างมาก ประกอบกับเกิดกรณีการทุจริตครั้งใหญ่ในการจัดซื้อเครื่องบินรบของประเทศญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. 2522 (Douglas - Grumman Airplane Bribery scandal) (ดู New York Times วันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1979 หน้า 7) ทั้งสองกรณีเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดระเบียบการปฏิบัติราชการทางปกครองในประเทศญี่ปุ่นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตได้อีก ภายหลังจากพรรค LDP พ่ายแพ้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2536 รัฐบาลชุดใหม่ต้องการยกเลิกระบบ “สามเหลี่ยมเหล็กแห่งความสัมพันธ์” อันเป็นต้นเหตุสำคัญในการทุจริตคอร์ปชั่น โดยพยายามเน้นให้ระบบราชการดำเนินการทางปกครองอย่างเป็นธรรมและมีความโปร่งใส จึงมีความต้องการปฏิรูปการปฏิบัติราชการทางปกครอง คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเข้าสู่สภา และตราออกมาเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (APA) ใน พ.ศ. 2536 (Uga, 2007, pp. 277-280; Ginsburg, 2002, pp. 56-72) เมื่อรวมกับกฎหมายปกครองที่สำคัญที่บัญญัติใช้บังคับมาก่อนหน้าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง พ.ศ. 2505 (行政事件訴訟法 Gyoseijikensoshou ho หรือ Administrative Case Litigation Act: ACLA, 1962) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บังคับเกี่ยวกับกรณีการฟ้องคดีปกครองต่อศาล และพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2505 (行政不服審査法 Gyosei fufuku shinsa ho หรือ Administrative Complaints Investigation Act : ACIA, 1962) ที่ตราขึ้นเพื่อใช้บังคับในกรณีการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองภายในฝ่ายปกครอง โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองมีเนื้อหากำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ต่อการกระทำทางปกครองที่ประชาชนได้รับผลกระทบ เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการบรรเทาความเดือดร้อนอันเนื่องจากการกระทำทางปกครองหรือได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง กฎหมายสามฉบับนี้ จึงเป็นกฎหมายที่ทำให้การควบคุมการกระทำทางปกครองภายในฝ่ายปกครองมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 รัฐสภาได้ดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง (ACIA) เกี่ยวกับขั้นตอนที่สำคัญในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองใน โดยมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้ (Takeshi, 2014, pp. 177-178)

(1) เดิมที พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง (ACIA) กำหนดให้การอุทธรณ์มีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก การยื่นคัดค้านคำสั่งทางปกครองต่อฝ่ายปกครองที่ออกคำสั่งหรือยื่นคำร้องต่อฝ่ายปกครองที่ไม่กระทำตามอำนาจหน้าที่ ประเภทที่สอง การยื่นขออุทธรณ์ทบทวนคำสั่งหรือการกระทำทางปกครองต่อองค์กรฝ่ายปกครองที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ และประเภทที่สาม การยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยอุทธรณ์

ภายหลังจากการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเมื่อปี พ.ศ. 2557 ได้ยกเลิกการยื่นคัดค้านคำสั่งหรือการกระทำทางปกครองต่อฝ่ายปกครอง (ประเภทแรก) ไปรวมกับการยื่นขออุทธรณ์ทบทวนคำสั่งทางปกครองแทน (ประเภทที่สอง) กล่าวคือ เป็นการยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อฝ่ายปกครองที่ออกคำสั่งในกรณีที่ไม่มืองค์กรฝ่ายปกครองอื่นมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือองค์กรดังกล่าว หรืออุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อฝ่ายปกครองที่มีอำนาจบังคับบัญชาฝ่ายปกครองที่ออกคำสั่ง

(2) ในการพิจารณาคำร้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ฝ่ายปกครองที่รับคำร้องไว้ (กรณีที่ไม่ได้เป็นผู้ออกคำสั่งดังกล่าว) เมื่อได้รับฟังข้อโต้แย้งของคู่กรณีทั้งฝ่ายปกครองผู้ยื่นคำร้องและผู้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ให้สรุปความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรต่อองค์กรพิจารณาอุทธรณ์ หลังจากนั้น องค์กรผู้เชี่ยวชาญอิสระ (กรณีคำสั่งทางปกครองที่ถูกอุทธรณ์โต้แย้งดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ออกโดยส่วนราชการส่วนกลาง องค์กรผู้เชี่ยวชาญอิสระนี้จะมาจากกระทรวงมหาดไทยและการสื่อสาร กรณีที่คำสั่งทางปกครองที่ถูกอุทธรณ์โต้แย้งเป็นคำสั่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรผู้เชี่ยวชาญอิสระจะมาจากองค์กรฝ่ายปกครองที่ส่วนท้องถิ่นนั้นสังกัดอยู่) ซึ่งองค์กรผู้เชี่ยวชาญอิสระจะเข้ามาในฐานะคณะที่ปรึกษาที่จะเข้ามาร่วมพิจารณากับองค์กรพิจารณาอุทธรณ์ ลักษณะดังกล่าวนี้ได้รับการคาดหมายว่าจะช่วยเพิ่มความเป็นธรรมของการพิจารณาอุทธรณ์ภายในองค์กรฝ่ายปกครอง

(3) แก้ไขระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งต่อองค์กรพิจารณาอุทธรณ์ โดยขยายจากเดิมภายในหกสิบวัน เป็นภายในสามเดือนนับจากวันที่ผู้ยื่นคำร้องได้ทราบคำสั่งทางปกครอง

(4) องค์กรพิจารณาอุทธรณ์มีหน้าที่กำหนดระยะเวลาและขั้นตอนต่าง ๆ ที่เป็นมาตรฐานในการดำเนินการทางปกครองต่อสาธารณะ

นอกจากการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ทางปกครองตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการแก้ไขกฎหมายอื่น ๆ เกี่ยวกับพระราชบัญญัติดังกล่าว อาทิ การยกเลิกเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองที่ต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในฝ่ายปกครองก่อนฟ้องคดีปกครองต่อศาลในกฎหมาย 47 ฉบับ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยมาตรฐานของอาคาร พ.ศ. 2493 (The Building Standards Act, No. 201 of 1950) พระราชบัญญัติว่าด้วยที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ. 2495 (The Agricultural Land Act, 1952) เป็นต้น และยังมีกฎหมายอีก 21 ฉบับเพื่อยกเลิกการบังคับให้ยื่นอุทธรณ์และการยื่นคำขอให้มีการตรวจสอบคำวินิจฉัยอุทธรณ์ เช่น พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ (The National Pension Act) เป็นต้น จากการแก้ไขระบบกฎหมายปกครองที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ระบบการฟ้องคดีปกครองคล่องตัวมากขึ้น เมื่อร่วมกับการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ทางปกครองซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนในการบรรเทาความเดือดร้อนภายหลังมีการกระทำทางปกครองและพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองที่ได้มีการแก้ไขเกี่ยวกับการกระทำทางปกครองและขั้นตอนอื่น ๆ ทั้งหมดนี้เป็นการก่อตั้งระบบการอุทธรณ์โต้แย้งการกระทำทางปกครองขึ้นใหม่ในประเทศญี่ปุ่น (Takeshi, 2014, p. 179)

3. องค์การตุลาการและการตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยองค์การตุลาการ

รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้ศาลเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจอธิปไตยและเป็นหลักประกันความเป็นอิสระขององค์การตุลาการ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การใช้อำนาจตุลาการเป็นของศาลไม่สามารถตั้งองค์กรอื่นขึ้นมาใช้อำนาจตุลาการได้ (มาตรา 76) กล่าวคือ รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติว่าด้วยศาล พ.ศ. 2490 (裁判所法 Saiban shohou หรือ The Court Act Court Act, No. 59 of April 16, 1947) ได้กำหนดอำนาจที่สำคัญอยู่ที่ศาลฎีกา ได้แก่ 1) อำนาจในการพิพากษาชั้นฎีกาทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง 2) วางระเบียบเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและแนวทางปฏิบัติ 3) ใช้อำนาจบริหารงานบุคคล เช่น การแต่งตั้ง การโยกย้าย หรือการเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษา และ 4) เป็นศาลสุดท้ายที่มีอำนาจพิจารณาตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (Koji, 2015, p. 2)

3.1 การจัดองค์กรตุลาการ

มาตรา 76 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้อำนาจในการพิพากษาคดีทั้งหมดเป็นของศาลฎีกาและศาลล่าง (ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์) ที่จัดตั้งโดยกฎหมาย โดยโครงสร้างของศาลยุติธรรมประกอบด้วยศาลดังต่อไปนี้

3.1.1 ศาลฎีกา (Supreme Court)

ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดในระบบศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญมอบอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้แก่ศาลฎีกา แต่ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถดำเนินคดีตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญมายังศาลฎีกาได้โดยตรง ศาลฎีกาจะไปตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อได้รับการฎีกามาจากศาลอุทธรณ์เท่านั้น และศาลฎีกายังมีอำนาจพิจารณาตีพิพากษาทั่วไปทั้งทางกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา และกฎหมายปกครองที่คู่ความฎีกามายังศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายวิธีพิจารณากำหนด (Supreme Court of Japan, 2020)

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกามีจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งการพิจารณาคดีแต่ละประเภทรวมถึงคดีปกครองด้วย จะประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาที่แตกต่างกัน เช่น หากเป็นคดีที่มีความสำคัญ หรือองค์คณะในศาลฎีกาอาจขอให้ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษาทั้งหมดในศาลฎีกา (The Grand Bench) ร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น แต่หากเป็นองค์คณะทั่วไป หรือองค์คณะเล็ก (Petty Benches) จะประกอบด้วยผู้พิพากษา จำนวน 5 คน ซึ่งจะไม่มีแต่งตั้งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นตำแหน่งประจำ หากแต่ประธานศาลฎีกาจะมอบหมายให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นรายกรณี โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในประเด็นแห่งคดีนั้น นอกจากนี้ ศาลฎีกายังทำหน้าที่ในการออกข้อกำหนดของศาลและการบริหารงานตุลาการ (มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น) และจะตั้งอยู่ที่กรุงโตเกียวเพียงแห่งเดียวเท่านั้น (ชาญวิทย์ ชัยกันย์, 2552)

3.1.2 ศาลล่างอื่น ๆ

รัฐธรรมนูญให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายจัดตั้งศาลอื่น ๆ นอกจากศาลฎีกา โดยรัฐสภาได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยศาล (The Court Act) เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2490 จัดตั้งศาลอุทธรณ์ (High Courts) ศาลครอบครัว (Family Courts) ศาลจังหวัด (District Courts) และศาลแขวง (Summary Courts) โดยห้ามไม่ให้จัดตั้งศาลพิเศษ (Extraordinary Courts) แยกออกจากระบบศาลยุติธรรมเพื่อพิพากษาตัดสินคดีประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นพิเศษ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ (Supreme Court of Japan, 2020)

ก. ศาลอุทธรณ์ (High Court) มีจำนวน 8 แห่งประจำอยู่ในจังหวัดใหญ่ ดังต่อไปนี้ กรุงโตเกียว (Tokyo) เมืองโอซากา (Osaka) เมืองนาโกยา (Nagoya) เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เมืองฟูกูโอกะ (Fukuoka) เมืองเซนได (Sendai) เมืองซัปโปโร (Sapporo) และเมืองทากามัตสึ (Takamatsu) เมื่อพ.ศ. 2548 ประเทศญี่ปุ่นได้จัดตั้งศาลอุทธรณ์ด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property High Court) ขึ้นในศาลอุทธรณ์โตเกียว โดยทั่วไป เขตอำนาจของศาลอุทธรณ์คือการพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น อาทิ ศาลจังหวัด ศาลครอบครัว และศาลแขวง เว้นแต่กรณีที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาโดยตรงสำหรับกระบวนการพิจารณาการอุทธรณ์ของศาลแขวงในคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในคดีอาญา กรณีการอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาของศาลแขวงให้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลอุทธรณ์โดยตรง ในขณะที่คดีแพ่ง การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวงให้ยื่นอุทธรณ์ไปที่ศาลจังหวัดก่อน จากนั้นศาลจังหวัดจะส่งคำอุทธรณ์ดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ นอกจากนี้เขตอำนาจทั่วไปที่กล่าวมา ศาลอุทธรณ์ยังมีเขตอำนาจพิเศษที่กฎหมายกำหนด คือ อำนาจในการพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง โดยกฎหมายกำหนดให้คดีดังกล่าวสามารถฟ้องไปที่ศาลอุทธรณ์ได้โดยตรง หรืออำนาจในการพิจารณาคำวินิจฉัยของคณะกรรมการต่าง ๆ (มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยศาล พ.ศ. 2490) (Supreme Court of Japan, 2020)

ข. ศาลครอบครัว (Family Courts) ศาลครอบครัวมีอำนาจศาลเท่ากับศาลจังหวัด แต่จะพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีครอบครัวและเยาวชนเท่านั้น (ชาญวิทย์ ชัยกันย์, 2552) ศาลครอบครัวถูกก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2492 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวและฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น กล่าวคือ ศาลครอบครัวมีเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เช่น ข้อพิพาทระหว่างสามีและภรรยา หรือผู้ปกครองและบุตร รวมถึงคดีมรดก อีกทั้งศาลครอบครัวยังมีเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของเยาวชนด้วย (Supreme Court of Japan, 2020)

ค. ศาลจังหวัด (District Court) ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีการฟ้องเรียกค่าเสียหายมากกว่าหนึ่งล้านสี่แสนบาท (ประมาณสี่แสนบาท) และคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี (ชาญวิทย์ ชัยกันย์, 2552) โดยทั่วไปศาลจังหวัดเป็นศาลแรกหรือศาลชั้นต้นในการพิจารณาคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญา ยกเว้นกฎหมายกำหนดเป็นอย่างอื่น ศาลจังหวัดยังมีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงและคำพิพากษาในคดีแพ่ง (Supreme Court of Japan, 2020)

ง. ศาลแขวง (Summary Court) ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้น ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินหนึ่งล้านสี่แสนเยน (ประมาณสี่แสนบาท) และคดีอาญาที่มีบทลงโทษปรับหรือจำคุกไม่เกินสิบห้าวัน (ชาญวิทย์ ชัยกันย์, 2552) ปัจจุบันมีศาลแขวงอยู่ทั่วประเทศญี่ปุ่นจำนวน 438 ศาล (Supreme Court of Japan, 2020)

3.2 การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ

3.2.1 องค์กรตุลาการในฐานะองค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

ประเทศญี่ปุ่นในยุคโบราณจนถึงยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ภายใต้การปกครองของระบบทหาร โดยมีโชกุนเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองในปริมาณร้อยละของพระจักรพรรดิสืบเนื่องถึงยุคที่พระจักรพรรดิเป็นผู้ใช้อำนาจการปกครองสูงสุด ประเทศญี่ปุ่นไม่มีหลักประกันเรื่องการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกับในปัจจุบัน ส่งผลให้การกระทำทางปกครองโดยส่วนใหญ่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลที่จะตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองได้ เนื่องจากอำนาจของผู้ปกครองในสมัยนั้นเด็ดขาดและเป็นที่สุด จนกระทั่งมีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญเมจิ เพื่อให้มีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

ก. การจัดตั้งศาลปกครองเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

รัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่นหรือรัฐธรรมนูญเมจิ (พ.ศ. 2432) (明治憲法 Meiji kenpo หรือ Constitution of the Empire of Japan) ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมา (Court of Administrative Litigation หรือ Administrative Court) เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง หากแต่กำหนดอำนาจของศาลปกครองไว้ค่อนข้างแคบหรืออย่างจำกัดมาก ทำให้ศาลปกครองของประเทศญี่ปุ่นในสมัยนั้นมีเขตอำนาจเท่าที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบการกระทำทางปกครองนั้นได้ (Ichiro, 1968, p. 1075) กรณีจึงเห็นได้ว่า ช่วงก่อนมีรัฐธรรมนูญเมจิ การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองเป็นเรื่องที่ไม่ปรากฏในระบบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ภายหลังจากใช้รัฐธรรมนูญฉบับเมจิ แม้มีการกำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองตามระบบกฎหมายของภาคพื้นยุโรปที่มีอิทธิพลในประเทศญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น อำนาจของศาลปกครองก็ไม่ได้มีอำนาจพิจารณาคดีปกครองเป็นการทั่วไป กล่าวคือ ศาลปกครองจะเข้าไปใช้อำนาจตุลาการในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองได้จะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เฉพาะเท่านั้น

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญเมจิจัดตั้งศาลปกครองขึ้นก็เพื่อแยกศาลปกครองออกจากศาลยุติธรรม เนื่องจากต้องการให้ฝ่ายปกครองเป็นอิสระจากการใช้อำนาจขององค์กรตุลาการ รวมถึงต้องการให้

คำพิพากษามีความเหมาะสมสอดคล้องกับการดูแลรักษาประโยชน์สาธารณะและความสงบสุขของประชาชน อีกทั้ง ในช่วงเวลาดังกล่าวอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง โดยองค์กรตุลาการ ถือว่าเป็นการใช้อำนาจที่ต่ำกว่าอำนาจตุลาการในการพิพากษาตัดสินอรรถคดีอื่น ๆ ประกอบกับความต้องการให้คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีปกครองได้รับการวินิจฉัยโดยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญทางคดีปกครองเป็นพิเศษ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญเมจิเชื่อว่า ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมขาดความเชี่ยวชาญในกฎหมายปกครองและการใช้อำนาจปกครอง รวมถึงภารกิจของฝ่ายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะ ในบางขณะอาจกระทบต่อประโยชน์ส่วนบุคคล เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ การกระทำทางปกครองทั้งหลายจึงต้องมีผลผูกพันตามกฎหมาย จนกว่าศาลปกครองจะเพิกถอนการกระทำดังกล่าว ซึ่งการที่รัฐธรรมนูญเมจิบัญญัติให้มีศาลปกครองแยกออกจากศาลยุติธรรม และให้อำนาจศาลปกครองตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองก็เนื่องมาจากอิทธิพลในการจัดทำระบบกฎหมายจากประเทศภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศสหพันธ์เยอรมนี (Norikazu, 2007, pp. 313-314)

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว ศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญเมจิมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองอย่างจำกัด เนื่องจากศาลปกครองไม่ได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเป็นการทั่วไป จะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะเท่านั้น ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีปกครอง (行政裁判法 Gyosei saiban ho หรือ The Administrative Adjudication Law) ในขณะนั้น ได้กำหนดให้ศาลปกครองรับพิจารณาเฉพาะคดีที่กำหนดตามกฎหมายเฉพาะ หรือตามพระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นโดยพระจักรพรรดิเท่านั้น (Norikazu, 2007) อีกทั้งยังมีการจัดตั้งศาลปกครองตามกฎหมายที่กรุงโตเกียวเพียงแห่งเดียวเท่านั้น กล่าวได้ว่า ศาลปกครองในสมัยนั้นเป็นทั้งศาลแรกและศาลสุดท้ายในการพิจารณาคดีปกครอง (Ushijima Hitoshi, 2009) ดังที่กล่าวข้างต้น ระบบกฎหมายปกครองของประเทศญี่ปุ่นสมัยเมจิดำเนินตามรอยอิทธิพลทางกฎหมายของฝั่งประเทศภาคพื้นยุโรป ทำให้มีการแบ่งแยกประเภทกฎหมายออกเป็นกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชน อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลานั้นประเทศญี่ปุ่นไม่ได้ยึดมั่นหลักนิติรัฐแต่อย่างใด (Ichiro, 1968, p. 1075) จึงทำให้ระบบศาลปกครองของประเทศญี่ปุ่นไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็น

ข. ศาลยุติธรรมกับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นได้จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการปกครองและระบบกฎหมายขนานใหญ่ โดยได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอเมริกัน เช่น หลักนิติธรรม (The Rule of Law) และหลักศุภนิติกระบวนการ (The Due Process of Law) อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายปกครองยังคงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของประเทศในภาคพื้นยุโรปอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดคำสั่งทางปกครองตามระบบกฎหมายเยอรมัน แม้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะปฏิรูประบบศาลใหม่และยกเลิกศาลปกครองไป แต่ปรากฏว่าระบบศาลเดียวไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมญี่ปุ่น ทำให้ประเทศญี่ปุ่นกลับไปใช้ระบบดั้งเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส (Hitoshi, 2009, p. 82)

ตามที่กล่าวข้างต้น รัฐธรรมนูญจัดระบบศาลของประเทศญี่ปุ่นขึ้นใหม่ ยกเลิกศาลปกครอง เปลี่ยนเป็นระบบศาลเดี่ยว พร้อมมอบอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และการกระทำอื่น ๆ ของรัฐ ไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญให้แก่ศาลยุติธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 81) กล่าวคือ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลยุติธรรมเป็นเพียงศาลเดี่ยวที่ใช้อำนาจตุลาการและกำหนดห้ามไม่ให้จัดตั้งศาลพิเศษไม่ว่าจะเป็นศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองชั้นพิจารณาตีแยกออกจากศาลยุติธรรม (มาตรา 76 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น) ดังนั้น ศาลยุติธรรมจึงเป็นองค์กรตุลาการที่ใช้อำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (Judicial Review of Administrative Dispositions) เช่น การพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการกระทำทางปกครองที่เรียกเก็บภาษีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการฟ้องขอให้การเลือกตั้งเป็นโมฆะ (Supreme Court of Japan, 2020)

เมื่อประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบศาลเดี่ยวทำให้การพิจารณาคดีปกครองต้องใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคความแย้งมาปรับใช้กับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาคดีปกครองในลักษณะนี้เริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ช่วงกองบัญชาการกองกำลังสัมพันธมิตร (GHQ) ยังกำกับดูแลรัฐบาลญี่ปุ่น เนื่องจากศาลได้ออกคำสั่งเพิกถอนการกระทำทางรัฐบาลที่อยู่ในการกำกับของกองบัญชาการกองกำลังสัมพันธมิตร ทำให้ในปี พ.ศ. 2505 รัฐสภาได้มีมติให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง พ.ศ. 2505 (行政事件訴訟法 Gyoseijikensoshou Ho หรือ The Administrative Case Litigation Act, 1962 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน) โดยได้กำหนดเขตอำนาจศาลในคดีปกครอง วิธีพิจารณาคดีปกครอง รวมไปถึงการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่เป็นที่สุดใฝฝ่ายปกครอง (取消訴訟 Torikeshi soshou) (Ushijima Hitoshi, 2009) ด้วยเหตุนี้ ศาลจะนำกฎหมายวิธีพิจารณาคความแย้งมาปรับใช้ได้เฉพาะเท่าที่ไม่ขัดต่อลักษณะของการดำเนินคดีปกครองเท่านั้น (มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง)

กล่าวโดยสรุป แม้ในปัจจุบันการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครองในประเทศญี่ปุ่นอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม แต่ในการพิจารณาคดีปกครอง ศาลจะนำหลักวิธีพิจารณาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการฟ้องคดีปกครองมาใช้แทนกฎหมายวิธีพิจารณาคความแย้ง ไม่ว่าจะเป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องคู่กรณีในคดีปกครอง ลักษณะข้อพิพาททางปกครอง รวมถึงเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง อาทิ ความเป็นผู้เสียหายในคดีปกครอง คำขอที่จะให้ศาลกำหนดค่าบังคับ และระยะเวลาการฟ้องคดี ทำให้ระบบศาลของประเทศญี่ปุ่นแม้จะเป็นระบบศาลเดี่ยว แต่มีกระบวนการพิจารณาคดีที่หลากหลายตามแต่ประเภทของข้อพิพาทและกฎหมายวิธีพิจารณาที่จะนำมาใช้บังคับแก่ข้อพิพาทเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายไม่ได้กำหนดวิธีพิจารณาคดีปกครองเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะ ศาลอาจนำกฎหมายวิธีพิจารณาคความแย้งมาปรับใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดต่อลักษณะของการดำเนินคดีปกครอง

3.2.2 กระบวนการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กร

ตุลาการ

ตามที่กล่าวมาก่อนนี้ แม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะปฏิรูประบบกฎหมายภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา แต่ระบบกฎหมายปกครองโดยเฉพาะการดำเนินคดีปกครอง ประเทศญี่ปุ่นยังคงยึดหลักตามประเทศภาคพื้นยุโรป กล่าวคือ ประเทศญี่ปุ่นยังคงยอมรับในการแบ่งแยกประเภทของกฎหมายออกเป็นกฎหมายมหาชนและกฎหมายเอกชนอยู่ ดังนั้น การกระทำทางปกครองในประเทศญี่ปุ่น (行政為 Gyosei koi) ย่อมอยู่ภายใต้หลักของกฎหมายมหาชนที่แตกต่างจากเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับเอกชน (Ichiro, 1968, p. 1076)

กฎหมายปกครองของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันกำหนดให้การกระทำทางปกครองหลายรูปแบบอาจตกอยู่ภายใต้การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งการดำเนินการตรวจสอบการกระทำทางปกครองส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นมักเป็นการฟ้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง (抗告訴訟 Kikoku soshō) (โดยทั่วไปมีความใกล้เคียงกับการฟ้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครองของกฎหมายปกครองเยอรมัน หรือ Anfechtungsklage) เพื่อขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการฟ้องคดีเนื่องจากฝ่ายปกครองละเลยไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ในทางกลับกัน การกระทำทางปกครองทั้งหลายนอกจากจะถูกฟ้องตามกฎหมายปกครองแล้วอาจถูกฟ้องให้ฝ่ายปกครองรับผิดชอบในทางแพ่งควบคู่กันไปได้ด้วย (当事者訴訟 Tojisha soshō) (Ichiro, 1968, p. 1076)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครองได้กำหนดรูปแบบของการกระทำอีกเพิ่มเติมอีกสองกรณี ได้แก่ (Ichiro, 1968)

กรณีแรก การฟ้องคดีโดยประชาชน (民衆訴訟 Minshuu soshō) หมายถึง การดำเนินการเพื่อแก้ไขการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ของหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ โดยบุคคลที่มีสิทธิยื่นอุทธรณ์โต้แย้งต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่มีประโยชน์ทับซ้อนทางกฎหมาย (มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง) อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าว ประชาชนจะดำเนินการได้เฉพาะกรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้เฉพาะเท่านั้น อาทิ กรณีตามมาตรา 242-2 แห่งพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2490 (地方自治法 Chihōjichi Ho หรือ Local autonomy Act, 1947) ที่กำหนดให้อำนาจผู้อยู่อาศัยในเขตการปกครองท้องถิ่นนั้นสามารถฟ้องคดีได้

กรณีที่สอง การฟ้องคดีระหว่างองค์กรฝ่ายปกครอง (機関訴訟 Kikan soshō) ซึ่งเป็นการฟ้องคดีระหว่างส่วนราชการหรือองค์กรมหาชนอื่น ๆ ด้วยกันเอง ในประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ โดยการฟ้องร้องระหว่างองค์กรจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้เท่านั้น เช่น มาตรา 176 แห่งพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น กำหนดให้สามารถฟ้องคดีต่อศาลเพื่อขอให้ยุติข้อพิพาทระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายกเทศมนตรีกับสภาท้องถิ่นได้

อย่างไรก็ตาม ในระบบกฎหมายปกครองทั่วโลกพบว่า การใช้อำนาจตุลาการในการตรวจสอบการกระทำทางปกครองที่เกิดขึ้นมากที่สุด ได้แก่ การโต้แย้งว่าฝ่ายปกครองทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (抗告訴訟 Kikoku-soshō) ซึ่งบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งดังกล่าวจะเป็นผู้นำคดีมาฟ้อง

ต่อศาล โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครองได้กำหนดรูปแบบในการฟ้องโต้แย้งการกระทำทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไว้ 4 ประเภท ดังนี้ ประเภทแรก การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครอง (มาตรา 3 (2) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง) ประเภทที่สอง การฟ้องขอให้เพิกถอนการวินิจฉัยอุทธรณ์ (มาตรา 3 (3) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง) ประเภทที่สาม การฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการกระทำทางปกครองเป็นโมฆะ (มาตรา 3 (4) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง) และประเภทสุดท้าย การฟ้องคดีเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร (มาตรา 3 (5) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง)

ในการฟ้องคดีปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครองกำหนดเงื่อนไขสำคัญไว้ ดังนี้ (Sato, 2009)

ก. การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองจะต้องเป็นกรณีการฟ้องโต้แย้งคำสั่งหรือการกระทำใด ๆ ที่ใช้อำนาจทางปกครองโดยองค์กรของรัฐเท่านั้น

ข. อำนาจฟ้อง โจทก์หรือผู้ฟ้องคดีในคดีฟ้องขอให้เพิกถอนการกระทำทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายในการเพิกถอนการกระทำทางปกครองนั้น

ค. ประโยชน์จากการดำเนินคดี ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งใช้บังคับในคดีปกครองด้วย โจทก์หรือผู้ฟ้องคดีปกครองต้องได้รับประโยชน์จากการเพิกถอนการกระทำทางปกครองที่ฟ้องนั้น

ง. อายุความ การฟ้องขอเพิกถอนการกระทำทางปกครอง ต้องฟ้องภายในระยะเวลาหกเดือนนับตั้งแต่โจทก์หรือผู้ฟ้องคดีได้ทราบถึงการกระทำทางปกครองนั้น หรือไม่เกินหนึ่งปีนับตั้งแต่ฝ่ายปกครองออกคำสั่งทางปกครอง

จ. ต้องดำเนินการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาล ตามมาตรา 8 (1) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครอง กำหนดให้การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองต่อศาลสามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวต่อฝ่ายปกครองผู้ออกคำสั่งก่อนฟ้องคดี กล่าวคือ โจทก์หรือผู้ฟ้องคดีสามารถเลือกได้ว่าจะดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อฝ่ายปกครองที่ออกคำสั่งนั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่ แต่หลักการดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นอยู่ว่า หากมีกฎหมายเฉพาะฉบับใดกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า กรณีที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะ การฟ้องคดีปกครองในเรื่องนั้นจะกระทำต่อเมื่อได้มีการดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการดังกล่าวแล้ว โจทก์หรือผู้ฟ้องคดีก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายเฉพาะนั้นกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาล

ตัวอย่างคำพิพากษาคดีปกครองของประเทศญี่ปุ่นที่น่าสนใจ ได้แก่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2002 (Gyo-Hi) 207 โจทก์ในคดีนี้ได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อผู้ว่าราชการจังหวัดโทยามะ (The prefectural governor of Toyama) เพื่อขออนุญาตจัดตั้งโรงพยาบาลขนาด 400 เตียง ในเขตจังหวัดดังกล่าว (Toyama

Prefecture) ในเบื้องต้น ผู้ว่าราชการจังหวัดให้คำแนะนำแก่โจทก์ว่าไม่ควรจัดตั้งโรงพยาบาล โจทก์ปฏิเสธทำตามคำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมา ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ออกใบอนุญาตจัดตั้งโรงพยาบาลให้แก่โจทก์โดยระบุว่าโรงพยาบาลของโจทก์จะไม่ได้ร่วมเป็นสถาบันในโครงการหลักประกันสุขภาพ ซึ่งภายใต้พระราชบัญญัติบริการทางการแพทย์ (ก่อนแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2540) ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องอนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลหากผู้ยื่นคำร้องมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงพยาบาล รวมถึงคำแนะนำที่ไม่ให้จัดตั้งโรงพยาบาลด้วย แม้คำแนะนำดังกล่าวจะไม่ผูกพันกับผู้ยื่นคำร้อง แต่ในทางปฏิบัติ หากผู้ยื่นคำร้องจัดตั้งโรงพยาบาลเพิกเฉยต่อคำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัด ใบอนุญาตที่ผู้ยื่นคำร้องได้รับอาจถูกกำหนดไม่ให้โรงพยาบาลเข้าร่วมสถาบันในโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการดำเนินธุรกิจโรงพยาบาล โรงพยาบาลที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มักจะประสบปัญหาในการประกอบกิจการ ดังนั้น โจทก์จึงยื่นฟ้องขอให้เพิกถอนคำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัดโทยามะ ต่อมา ศาลจังหวัดโทยามะ (The Toyama District Court) และศาลอุทธรณ์แห่งนาโงย่า สาขาคานาซาวะ (The Nagoya High Court, Kanazawa Branch) พิพากษายกฟ้องเนื่องจากเห็นว่าคำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง แต่ศาลฎีกาได้พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสอง โดยเห็นว่า คำแนะนำของผู้ว่าราชการจังหวัดมีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง (Case Number 2002 (Gyo-Hi) 207. Minshu Vol. 59, No. 6)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2004 (Gyo-Hi) 114 รัฐมนตรีกระทรวงโยธาธิการ (Minister of Construction) อนุมัติโครงการผังเมืองยกระดับระบบทางรถไฟสายโอดะคิว (The Odakyu Railway Line) ในพื้นที่ที่กำหนด ซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว (Inhabitants living) ที่อาจได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างรุนแรงด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (เสียงหรือการสั่นสะเทือน) ต่างเห็นว่า การอนุมัติของรัฐมนตรีไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงได้ยื่นฟ้องขอเพิกถอนคำสั่งอนุมัติของรัฐมนตรีดังกล่าว ต่อมาศาลอุทธรณ์โตเกียวได้มีคำพิพากษาว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากผู้ที่มีอำนาจฟ้องได้จะต้องเป็นบุคคลที่มีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่ของโครงการดังกล่าว แต่ภายหลังศาลฎีกาได้พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ โดยวินิจฉัยว่า บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงที่อาจได้รับความเดือดร้อนเสียหายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากโครงการย่อมมีอำนาจฟ้องคดี แม้บุคคลเหล่านั้นจะไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในพื้นที่โครงการดังกล่าวก็ตาม (Case Number 2004 (Gyo-Hi) 114. Minshu Vol. 59, No. 10)

4. บทสรุป

ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นได้ดำเนินการปฏิรูปการปกครองและระบบกฎหมายในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยแบบตะวันตก ที่มุ่งจำกัดอำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจทางปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เน้นหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือนิติรัฐ โดยสร้างกระบวนการควบคุมไม่ให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจทางปกครองละเมิดกฎหมายและละเมิดสิทธิเสรีภาพประชาชน

ประเทศญี่ปุ่นออกแบบการควบคุมการกระทำทางปกครองทั้งภายในฝ่ายปกครองเอง และโดยองค์กรภายนอก เช่น องค์กรตุลาการ ในอดีต สมัยที่ประเทศญี่ปุ่นยังอยู่ในระบอบรัฐธรรมนูญเมจิ มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเพื่อดำเนินการตรวจสอบการกระทำทางปกครองว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ต่อมา เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ยกเลิกศาลปกครองและเปลี่ยนมาใช้ระบบศาลเดียว กล่าวคือศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีทุกประเภทรวมถึงคดีปกครองด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศญี่ปุ่นจะใช้ศาลยุติธรรมพิจารณาคดีปกครองแต่ไม่พบว่ามีการอุปสรรคหรือไม่มีประสิทธิภาพแต่อย่างใด เนื่องจากการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีปกครองเพื่อใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาททางปกครองเป็นการเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง/References

- ชาญวิทย์ ชัยกันย์. (2552). ระบบงานศาล การฟ้องคดีปกครอง และการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น. *วารสารวิชาการศาลปกครอง*, 9(2), 28-42.
- วาทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2557). ความสัมพันธ์สามเหลี่ยมเหล็กกับมูลเหตุคอร์รัปชันในญี่ปุ่นช่วงทศวรรษ 1990. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 30(2), 129-145.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2562). *ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานบางประการของกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- Ginsburg, T. (2002). System Change? A New Perspective on Japan's Administrative Procedures Law. In Ginsburg, T., Nottage, L & Sono, H (Eds.), *The Multiple Worlds of Japanese Law*. Center for Asia-Pacific Initiatives.
- Hitoshi, U. (2009). Administrative law and judicialized governance in Japan. In Ginsburg, T and Albert H.Y.Chen (Ed.). *Administrative law and governance in Asia: comparative perspectives*. Routledge.
- Ichiro, O. (1968). Judicial review of administrative actions in Japan. *43 Washington Law Review*, 43(5), 1075-1094.
- Ichiro, O. (1982). Outline of the System of Administrative and Judicial Remedies Against Administrative Action in Japan. *International Review of Administrative Sciences*, 48(2), 247-252.
- Koji, T. (2015). Judicial review in Japan and its problems. *Waseda Bulletin of Comparative Law*, 33, 1-11.

- Noriho, U. (1990). Rule of Law and Due Process: A Comparative View of the United States and Japan. *Law & Contemp. Probs.*, 53, 61-72.
- Norikazu, K. (2007). The birth of judicial review in Japan. *International journal of constitutional law*, 5(2), 308-331.
- Sato, T. (2009). *Recent Trends in Administrative Litigation*. International Law Office. Retrieved April 16, 2021, from <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Litigation/Japan/Anderson-Mori-Tomotsune/Recent-Trends-in-Administrative-Litigation>.
- Supreme Court of Japan. (2020). *Judicial System in Japan*. Retrieved April 13, 2021, from https://www.courts.go.jp/english/vc-files/courts-en/file/2020_Courts_in_Japan.pdf.
- Takeshi, H. (2014). Revision of the Administrative Appeal Act. *Waseda Bulletin of Comparative Law*, 34, 177-179.
- Uga, K. (2007). Development of the Concepts of Transparency and Accountability in Japanese Administrative Law. In Daniel H. Foote (Ed.), *Law in Japan: A Turning Point* (pp. 276-303). University of Washington Press.

แนวปฏิบัติด้านอาหารของการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทย

Food Practices for Green Restaurant Business in Thailand

ยศพิชา คชาชีวะ ศิริเดช คำสุพรหม และจिरาพร ชมสวน

Yotpicha Kachacheewa, Siridech Kumsuprom, Jiraporn Chomsuan

วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

College of Innovative Business and Accountancy Dhurakij Pundit University

E-mail : yotpicha@gmail.com

Date Received: 4 August 2021 Date Revised: 24 December 2021

Date Accepted: 24 December 2021 Date Accepted Online: 15 February 2022

บทคัดย่อ

ร้านอาหารสีเขียวคือ ร้านอาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยแนวปฏิบัติในหลายมิติ การวิจัยนี้ต้องการศึกษาถึงแนวปฏิบัติด้านอาหารของการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทย เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดขยะ มลพิษ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน และยังศึกษาถึงตัวแปรสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคว่ามีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัตินี้อย่างไร โดยทำการศึกษากับผู้ประกอบการร้านอาหารในประเทศไทยจำนวน 407 ราย นำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวปฏิบัติด้านอาหารด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ทำการยืนยันองค์ประกอบด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และนำไปทดสอบอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคต่อแนวปฏิบัตินี้ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติด้านอาหารกับการจัดการวัตถุดิบ การกำหนดสูตรมาตรฐาน การจัดเมนูทางเลือก การนำเสนออาหาร การประหยัดวัตถุดิบและพลังงาน การวางแผนการจัดซื้อ และการทำอาหารให้ปลอดภัยตามลำดับ ยังพบว่าทั้งตัวแปรสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคส่งผลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

คำสำคัญ : ร้านอาหารสีเขียว แนวปฏิบัติด้านอาหาร ธุรกิจร้านอาหาร เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

A green restaurant is an eco-friendly restaurant incorporating multidimensional practices. The objective of this article is to study food practices for a green restaurant business in Thailand as significant aspects causing potential waste, pollution, and clear environmental impact. It also examines how micro and macro marketing environmental variables influence these practices. The study was conducted with 407 restaurant operators in Thailand. Data were analyzed with exploratory factor analysis (EFA) for food practices and confirmed by confirmatory factor analysis (CFA). The influence of micro and macro marketing environments on these practices by using multiple regression analysis (MRA). Results were that restaurant operators heeded food practices in importance of raw material management, standard recipes, alternative menus, food presentation, raw material and energy saving, buying processes, and food safety, in decreasing order of significance. Micro and macro marketing environment variables significantly impacted food practices at a .05 level of significance.

Keywords: Green restaurant, Food practices, Restaurant business, Environmentally friendly.

บทนำ

ร้านอาหารมีส่วนต้องรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม จากกระบวนการผลิตอาหารทำให้เกิดมลพิษก๊าซเรือนกระจกประมาณร้อยละ 26 ของการเกิดก๊าซเรือนกระจกทั่วโลกสร้างภาวะโลกร้อน (Ritchie & Roser, 2020) องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of The United Nation: FAO) ระบุว่าโลกสูญเสียอาหารส่วนเกินและขยะอาหารปีละ 1.3 พันล้านตัน (FAO, 2021) ซึ่งมาจากการตั้งแต่ต้นทางการเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร กระบวนการห่วงโซ่อุปทาน การประกอบอาหาร การบริการ จนถึงบนโต๊ะอาหารทำให้เกิดขยะและมลพิษได้ทุกขั้นตอน เป็นที่มาของร้านอาหารที่มีแนวปฏิบัติเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมหรือร้านอาหารสีเขียว ในหลายประเทศมีหน่วยงานที่ทำเรื่องการส่งเสริมและกำหนดเกณฑ์ร้านอาหารสีเขียว เช่น สมาคมร้านอาหารสีเขียว (GRA, 2019) มาตรฐานฉลากสิ่งแวดล้อม (Green Seal, 2019) ของสหรัฐอเมริกา สมาคมร้านอาหารแบบยั่งยืน (SRA, 2019) ของสหราชอาณาจักร มาตรฐานฉลากสิ่งแวดล้อมของกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียในชื่อนอร์ดิกสวีเดน (Nordic Swan, 2019) ในประเทศไทย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2564) จัดทำเกณฑ์การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประเภทภัตตาคาร และร้านอาหารหรือร้านอาหารสีเขียวของไทยขึ้นเมื่อปี 2562 ยังมีร้านอาหารเข้าร่วมจำนวนน้อยเนื่องจากเป็นโครงการใหม่ ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารและสังคมยังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาองค์ความรู้ใหม่แนวปฏิบัติด้านอาหารซึ่งเป็นกระบวนการผลิตอาหารจนถึงการบริการบนโต๊ะ

อาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทของร้านอาหารในประเทศไทย โดยทำการศึกษาจากเกณฑ์ร้านอาหารสีเขียวต่าง ๆ และงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นแนวปฏิบัติด้านอาหารและทำการสอบถามกับผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทย ทำการทดสอบจนได้แนวปฏิบัติด้านอาหารร้านอาหารสีเขียวที่เหมาะสมต่อไป

จากการศึกษาเกณฑ์ร้านอาหารสีเขียวที่อ้างอิง พบว่า ทุกเกณฑ์เน้นเรื่องการจัดการวัตถุดิบแบบยั่งยืน เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานที่ศึกษากับร้านอาหารสีเขียวของ Wang (2012) ระบุว่า การใช้วัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ วัตถุดิบอาหารทะเลอย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในด้านการจัดซื้อวัตถุดิบในเกณฑ์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2564) สมาคมร้านอาหารสีเขียว (GRA, 2019) และสมาคมร้านอาหารยั่งยืน (SRA, 2019) กำหนดให้ร้านอาหารมีการวางแผนการจัดซื้อวัตถุดิบ ปริมาณ ระยะเวลาการจัดซื้อ และจัดเก็บให้เหมาะสมตามประเภทของวัตถุดิบเพื่อลดปริมาณขยะอาหาร เกณฑ์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2564) ยังได้เพิ่มเรื่องขั้นตอนการประกอบอาหารที่ลดการใช้วัตถุดิบและพลังงาน การใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับชนิดของอาหาร การควบคุมอุณหภูมิและเวลาการประกอบอาหาร ในมุมมองของ BC Cook Articulation Committee (2015) แนะนำให้ใช้สูตรอาหารมาตรฐานเพื่อกำหนดมาตรฐานความคงที่ของอาหาร ปริมาณ การจัดจาน การใช้วัตถุดิบ ขั้นตอนการประกอบอาหาร การควบคุมต้นทุน ซึ่งทั้งหมดส่งผลถึงการจัดซื้อ การจัดเก็บวัตถุดิบให้พอเหมาะกับการบริการ

ในส่วนของคุณสมบัติพื้นฐานของร้านอาหารกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2564) ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหารต้องถูกสุขลักษณะ ไม่มีเชื้อโรค ไม่มีสารพิษ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อยของสำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ (2561) และสอดคล้องกับอูรพี สุวรรณเดชา (2559) ซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้ร้านบริการอาหารสะอาด

การนำเสนอเมนูทางเลือกเป็นอีกเกณฑ์หนึ่ง Wang (2012) พบว่า ร้านอาหารสีเขียวควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอรายการอาหารท้องถิ่น อูรพี สุวรรณเดชา (2559) ศึกษาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวต้องการให้มีรายการอาหารพื้นเมือง สมาคมร้านอาหารแบบยั่งยืน (SRA, 2019) เน้นให้มีอาหารสุขภาพ เมนูตามฤดูกาล เมนูอาหารจากผัก และเมนูสำหรับเด็ก ส่วนมาตรฐานฉลากสิ่งแวดล้อม (Nordic Swan, 2019) ให้มีเมนูอาหารและเครื่องดื่มจากวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ และเมนูอาหารมังสวิรัต นอกจากการนำเสนอเมนูแล้ว การนำเสนอตัวอาหารก็มีความสำคัญ Leer (2020) แนะนำต้องออกแบบอาหารให้ดึงดูดผู้บริโภคให้อยากรับประทานอาหารแบบยั่งยืนให้มากขึ้น ส่วน Tuver and Guzel (2017) เสริมว่ารสชาติอาหารต้องดีด้วย จากงานวรรณกรรมที่อ้างอิงสามารถสรุปเป็นแนวปฏิบัติด้านอาหารได้ 7 ข้อ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวปฏิบัติย่อยด้านอาหาร

สัญลักษณ์	แนวปฏิบัติด้านอาหาร	อ้างอิง
FO1	มีการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	GRA (2019), Green Seal (2019), SRA (2019), Nordic Swan (2019), กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562), Wang (2012)
FO2	มีการวางแผนการจัดซื้อ ลดปริมาณ ระยะเวลาการจัดเก็บ ลดขยะอาหาร	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562), GRA (2019), SRA (2019)
FO3	มีการกำหนดสูตรมาตรฐาน ปริมาณ การจัดจาน	BC Cook Articulation Committee (2015)
FO4	ไม่นำเสนออาหารที่อาจจะมีเชื้อโรค สารเคมีเป็นพิษ	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562), สำนักงานสุขภาพอาหารและน้ำ (2561), อูรพี สุวรรณเดชา (2559)
FO5	มีการนำเสนอเมนูทางเลือก	Wang (2012), อูรพี สุวรรณเดชา (2559), SRA (2019), Nordic Swan (2019)
FO6	มีวิธีการประกอบอาหารที่ประหยัดวัตถุดิบ พลังงาน	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562)
FO7	อาหารหน้าตาสวยงาม รสชาติดี	Leer (2020), Tuver & Guzel (2017)

แรงผลักดันให้ร้านอาหารเกิดแนวปฏิบัติด้านอาหารนี้มีการศึกษาถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางการตลาดทั้งระดับจุลภาคและมหภาคซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินการด้านการตลาดขององค์กรทั้งด้านการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ องค์กรต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในระดับจุลภาคซึ่งประกอบด้วยตัวแปรชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ลูกค้า คู่แข่งขัน ผู้จัดการจำหน่ายและคู่ค้า และระดับมหภาคประกอบด้วยตัวแปร การเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี กฎหมาย สิ่งแวดล้อม (Kotler, Wong, Saunders, & Armstrong, 2005)

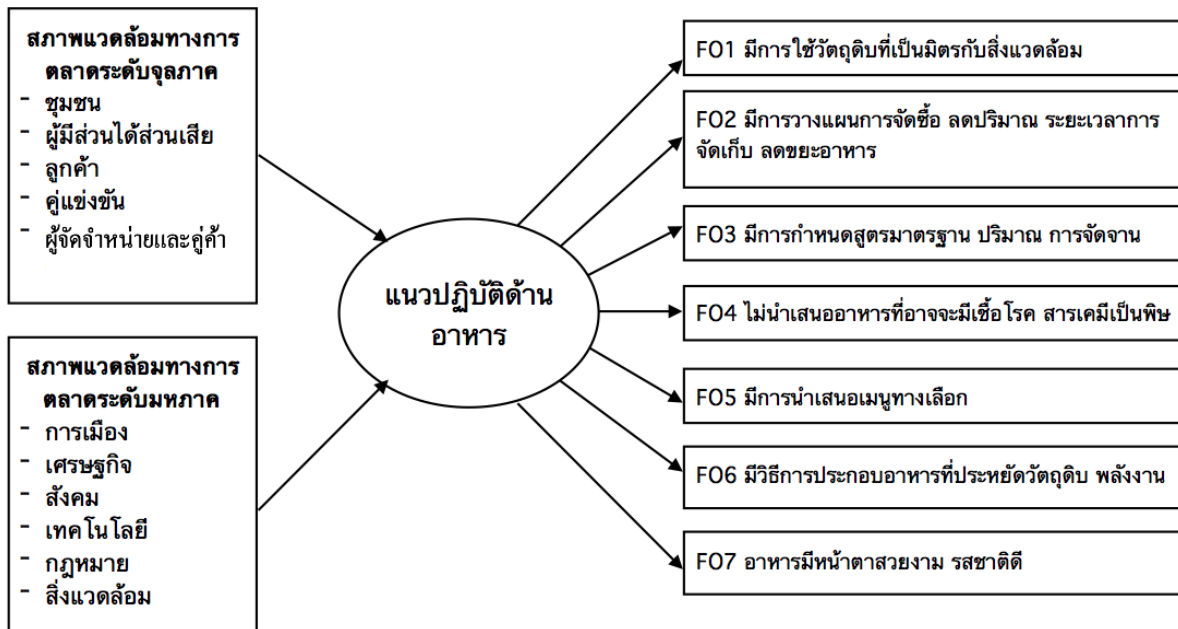
ในส่วนของสภาพแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาค ด้านแรงผลักดันจากชุมชน Laurens (2012) ได้ทำการศึกษาในชุมชนแห่งหนึ่งและพบว่า ผู้นำชุมชนมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการชักจูงให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมตามที่ชุมชนต้องการ ในรายงานวิชาการของกรมสิ่งแวดล้อมของสหราชอาณาจักร (Department for Environment, 2007) ระบุว่าบุคคลทำพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมตามที่ชุมชนคาดหวังเพราะต้องการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ด้านแรงผลักดันจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็เป็นอีกตัวแปรสำคัญกล่าวอ้างในงานวิจัยของ Freeman (2011) และ Salzberg (2016) เห็นพ้องว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะผลักดันให้เกิดการปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมเมื่อเห็นว่าถ้าธุรกิจเป็นสีเขียวจะเกิดประโยชน์ได้ผลตอบแทน พร้อมกับได้ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และเพิ่มคุณค่างานบริการ สำหรับตัวแปรด้านลูกค้าผู้บริโภค Kim, Yoon, and Shin (2015) และ Hu, Parsa, and Self (2010) พบว่า ผู้บริโภคยินดีจ่ายเพิ่มขึ้นในร้านอาหารสีเขียว จึงส่งผลทำให้เกิดแรงผลักดันนโยบายและกระบวนการสีเขียวของร้านอาหาร ด้านตัวแปรคู่แข่งขัน Nyheim (2012) และ Sao (2014) เห็นพ้องว่าอิทธิพลจากคู่แข่งร้านอาหารที่เป็นร้านอาหารสีเขียวแล้วส่งผลต่อร้านอาหารอื่นต้อง

พัฒนาเป็นร้านอาหารสีเขียวตามไปด้วย สุดท้ายคือ ตัวแปรผู้จัดจำหน่ายและคู่ค้า Nyheim (2012) ได้ผลการศึกษาว่าร้านอาหารให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติสีเขียวของคู่ค้า Kasim and Ismail (2012) พบว่าการจัดหาวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ของผู้จัดจำหน่ายซึ่งไม่เพียงพอเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาเป็นร้านอาหารสีเขียว

สำหรับสภาพแวดล้อมทางการตลาดระดับมหภาค ด้านการเมือง Salzberg (2016) และ Nyheim (2012) เห็นพ้องว่าร้านอาหารจะพัฒนาเป็นร้านอาหารสีเขียวได้ต้องได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ด้านเศรษฐกิจ งานวิจัยของ Sao (2014) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจเป็นโอกาสที่องค์กรจะสร้างความได้เปรียบทางการตลาดในการเป็นองค์กรสีเขียว และเศรษฐกิจซึ่งปรับตัวดีขึ้นมีผลต่อการเข้าใช้บริการร้านอาหารของประชาชน ในด้านสังคม ผลสรุปการศึกษาของ Mashhadi and Ijaz-Ur-Rehman (2012) พบว่า พฤติกรรมการรับประทานอาหารนอกบ้านของประชาชนที่มากขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาของร้านอาหารแต่อย่างไรก็ดี Sao (2014) ระบุว่าร้านอาหารต้องมีสำนักความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย Sao (2014) ยังศึกษาถึงตัวแปรด้านกฎหมาย ได้ผลว่าแรงผลักดันจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมมีส่วนทำให้ร้านอาหารต้องปรับตัวเป็นธุรกิจสีเขียวโดยเร็ว ด้านตัวแปรเทคโนโลยี Oraman, Unakitan, Konyali, and Basaran (2018) ระบุว่าเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการผลิต การเก็บ การยืดอายุของอาหาร เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Sao (2014) ซึ่งพบว่า ตัวแปรเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นมีผลต่อการผลิตอาหารและอนามัยของอาหาร นอกจากนี้ Oraman et al. (2018) ได้ศึกษาถึงตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นโอกาสในการเป็นองค์กรสีเขียว ขณะที่ Mashhadi and Ijaz-Ur-Rehman (2012) พบว่า ความคาดหวังด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาร้านอาหาร

กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ได้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวปฏิบัติด้านอาหาร

จากภาพกรอบแนวคิด การศึกษาครั้งนี้จึงต้องการค้นหาว่าแนวปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียวซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมควรมีรูปแบบและลำดับความสำคัญกระบวนการอย่างไรสำหรับการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทย และปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคมีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียวอย่างไร

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยแนวปฏิบัติด้านอาหารที่เหมาะสมในการประกอบธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคมีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารร้านอาหารสีเขียวของผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทยอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทยจำนวน 14,413 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารทั้งหมดไม่จำกัดประเภทของร้านอาหารเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียวที่เหมาะสมกับบริบทของร้านอาหารในประเทศไทย ทำให้ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน (Infinite population) แต่มีจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience sampling) โดยใช้สูตรการคำนวณ (Cochran, 1977) ดังนี้

$n = Z^2/4e^2$ เมื่อ $n =$ จำนวนตัวอย่างประชากร $Z =$ ค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% หรือระดับนัยสำคัญ $.05 = 1.96$ e ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ $5\% = .05$ ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้คือ 384 ตัวอย่าง แจกแบบสอบถามด้วย Google form 415 ราย ได้รับการตอบกลับ 407 ราย แบบสอบถามเป็นการสอบถามความคิดเห็นใช้ Four-point Likert scale ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเป็นระดับคือ 1) ไม่เห็นด้วยอย่างมาก 2) ไม่เห็นด้วย 3) เห็นด้วยค่อนข้างน้อย 4) เห็นด้วยอย่างมาก (Chang, 1994) สอบถามถึงอิทธิพลของปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียว จำนวน 15 ข้อ และความคิดเห็นการปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียว จำนวน 7 ข้อ ทำการทดสอบความตรงแบบสอบถามโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) (Rovinelli & Hambleton, 1977) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบจำนวน 6 ท่าน ผลการทดสอบ IOC ของแต่ละข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ และวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอยู่ในเกณฑ์น่าเชื่อถือมากกว่า .70

นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและวิเคราะห์ดังนี้ 1. ทำการวิเคราะห์หองค์ประกอบแนวปฏิบัติด้านอาหารด้วยการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) (Hair, Joseph, Black, Babin, & Anderson, 2010) จากการพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบได้องค์ประกอบที่สามารถใช้แทนตัวแปรนั้น ๆ ได้ ใช้วิธีการหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) แบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) โดยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax) เป็นองค์ประกอบใหม่ที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างตัวแปร และทำการตั้งชื่อองค์ประกอบ 2. ทำการยืนยันองค์ประกอบที่ได้ด้วยการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) (Hair et al., 2010) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝงในแต่ละองค์ประกอบ และทำการดัดแปรโมเดล (Model Modification) ให้โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าสถิติ $\chi^2 > .05$, $\chi^2/df < 3.0$, GFI > 0.90 , AGFI > 0.90 , CFI > 0.95 , RMR < 0.08 และ RMSEA < 0.08 3. พิจารณาค่าสถิติ Squared Multiple Correlations (R^2) เพื่อจัดลำดับความสำคัญอิทธิพลของแนวปฏิบัติย่อยในองค์ประกอบ 4. นำองค์ประกอบที่ได้ไปวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคกับแนวปฏิบัติด้านอาหารโดยใช้การวิเคราะห์สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา

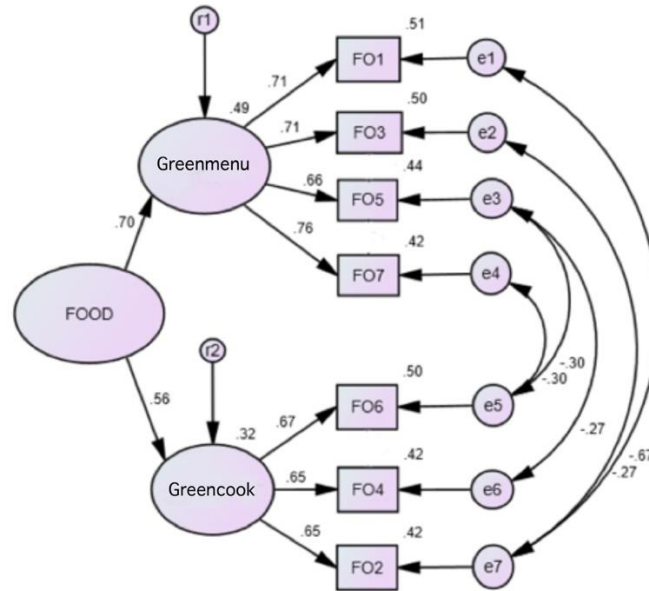
ผลการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจแนวปฏิบัติด้านอาหารแสดงได้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่า Rotated Component Matrix

	Component	
	1	2
FO1	0.819	
FO3	0.768	
FO5	0.767	
FO7	0.716	
FO6		0.826
FO4		0.782
FO2		0.757

จากตารางที่ 2 สกัดองค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ และทำการหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) แบบตั้งฉาก (Orthogonal Rotation) โดยวิธีแวนรีแมกซ์ (Varimax) เมื่อกำหนดค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากกว่า 0.5 มีทั้งหมด 7 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้ดังนี้ FO1 มีการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม FO3 มีการกำหนดสูตรมาตรฐาน ปริมาณ การจัดจาน FO5 มีการนำเสนอเมนูทางเลือก FO7 อาหารมีหน้าตาสวยงาม รสชาติดี ตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 34.511 ตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 1 ว่า การจัดการเมนูสีเขียว ใช้สัญลักษณ์ Greenmenu

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร เรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบได้ดังนี้ FO6 มีวิธีการประกอบอาหารที่ประหยัดวัตถุดิบ พลังงาน FO4 ไม่นำเสนออาหารที่อาจจะมีเชื้อโรค สารเคมี เป็นพิษ FO2 มีการวางแผนการจัดซื้อ ลดปริมาณ ระยะเวลาการจัดเก็บ ลดขยะอาหาร ตัวแปรทั้งหมดอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 26.95 ตั้งชื่อองค์ประกอบที่ 2 ว่า การประกอบอาหารสีเขียว ใช้สัญลักษณ์ Greencook

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบ
แนวปฏิบัติด้านอาหาร (FOOD) หลังปรับโมเดล

ตารางที่ 3 ค่าสถิติของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบแนวปฏิบัติด้านอาหาร (FOOD)
ก่อนปรับและหลังปรับโมเดล

ตัวแปร	ปัจจัย	Standardised Regression Weight		Squared Multiple Correlations (R ²)		Model Fit			เกณฑ์สถิติ
		ก่อนปรับ	หลังปรับ	ก่อนปรับ	หลังปรับ	ชื่อสถิติ	ก่อนปรับ	หลังปรับ	
Greencook	<--- FOOD	.432	.565	.186	.319	χ^2 /df	16.1683	1.7689	< 3.00
Greenmenu	<--- FOOD	.503	.701	.253	.491	p - value	.000	.060	> .05
FO4	<--- Greencook	.612	.647	.374	.419	GFI	.877	.988	> 0.90
FO3	<--- Greenmenu	.722	.709	.522	.503	AGFI	.771	.966	> 0.90
FO6	<--- Greencook	.630	.667	.496	.504	CFI	.737	.991	> 0.95
FO2	<--- Greencook	.627	.649	.394	.422	RMR	.045	.021	< 0.08
FO1	<--- Greenmenu	.718	.713	.516	.508	RMSEA	.193	.044	< 0.08
FO5	<--- Greenmenu	.667	.661	.445	.437				
FO7	<--- Greenmenu	.784	.756	.439	.423				

หลังการปรับโมเดล พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างดี ประกอบด้วย องค์ประกอบการจัดการเมนูสีเขียว (Greenmenu) มีค่า R^2 เท่ากับ .491 มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบแนวปฏิบัติ ด้านอาหารสูงสุด รองลงมาคือ องค์ประกอบประกอบอาหารสีเขียว (Greencook) มีค่า R^2 เท่ากับ .319 มีอิทธิพลเป็นอันดับสอง และในองค์ประกอบ Greenmenu ประกอบด้วย FO1 มีการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ($R^2 = .508$) มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบการจัดการเมนูสีเขียวสูงสุด รองลงมาคือ ตัวแปร FO3 มีการกำหนดสูตรมาตรฐาน ปริมาณ การจัดการ ($R^2 = .503$) อันดับสาม FO5 มีการนำเสนอเมนูทางเลือก ($R^2 = .437$) อันดับสี่ FO7 อาหารมีหน้าตาสวยงาม รสชาติดี ($R^2 = .423$) และอธิบายได้ว่าองค์ประกอบ การจัดการเมนูสีเขียวอธิบายตัวแปร FO1, FO3, FO5 และ FO7 ได้โดยตรง องค์ประกอบ Greencook ประกอบด้วยตัวแปร FO6 มีวิธีการประกอบอาหารที่ประหยัดวัตถุดิบ พลังงาน ($R^2 = .504$) มีอิทธิพลต่อ องค์ประกอบประกอบอาหารสีเขียวสูงสุด อันดับสอง FO2 มีการวางแผนการจัดซื้อ ลดปริมาณ ระยะเวลา การจัดเก็บ ลดขยะอาหาร ($R^2 = .422$) อันดับสาม FO4 ไม่นำเสนออาหารที่อาจจะมีเชื้อโรค สารเคมี เป็นพิษ ($R^2 = .419$) และอธิบายได้ว่าองค์ประกอบการจัดการเมนูสีเขียวอธิบายตัวแปร FO6, FO2 และ FO4 ได้ โดยตรง

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารแสดงได้ในตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคต่อแนวปฏิบัติด้านอาหาร

ตัวแปรตาม แนวปฏิบัติด้านอาหาร						
R=.782, R ² =.612, Adjusted R ² =.607						
ตัวแปร	Beta	SE	t	Sig.	Tolerance	VIF
Constant		.751	7.884	.000		
ชุมชน	.249	.026	6.443	.000	.646	1.547
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	-.252	.044	-6.438	.000	.632	1.581
ลูกค้า	.105	.023	2.728	.007	.655	1.527
คู่แข่งชั้น	.289	.032	6.685	.000	.517	1.933
ผู้จัดจำหน่ายและตัวกลางทางการตลาด	.197	.034	4.555	.000	.516	1.936

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยภายนอกด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคประกอบด้วยตัวแปร 5 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .782 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 61.2 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .751 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์แสดงว่า ตัวแปรคู่แข่งชั้น (.289) ชุมชน (.249) ผู้จัดจำหน่ายและตัวกลางทางการตลาด (.197) ลูกค้า (.105) และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (-.252) ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมด้านอาหารตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดมหภาคต่อแนวปฏิบัติด้านอาหาร

ตัวแปรตาม แนวปฏิบัติด้านอาหาร R=.805, R ² =.648, Adjusted R ² =.642						
ตัวแปร	Beta	SE	t	Sig.	Tolerance	VIF
Constant		.107	7.010	.000		
การเมือง	.169	.023	4.331	.000	.576	1.735
เศรษฐกิจ	.203	.021	5.813	.000	.720	1.390
สังคม	.268	.022	7.384	.000	.671	1.491
เทคโนโลยี	.303	.020	8.724	.000	.732	1.366
กฎหมาย	.253	.023	6.820	.000	.641	1.560
สิ่งแวดล้อม	.101	.024	2.813	.005	.682	1.466

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยภายนอกด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดมหภาคประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมด้านอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .805 และสามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมสิ่งแวดล้อมด้านสังคมได้ร้อยละ 64.8 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .107 นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการพยากรณ์แสดงว่าตัวแปรเทคโนโลยี (.303) สังคม (.268) กฎหมาย (.253) เศรษฐกิจ (.203) การเมือง (.169) และสิ่งแวดล้อม (.101) ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมด้านอาหารตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและองค์ประกอบเชิงยืนยันแนวปฏิบัติด้านอาหารสามารถอภิปรายแนวปฏิบัติด้านอาหารของร้านอาหารสีเขียวได้ ดังนี้

ร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบการจัดการเมนูสีเขียวที่มีระบบแบบแผนเป็นองค์ประกอบแรกซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

- 1) การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ วัตถุดิบอาหารทะเลอย่างยั่งยืน คือ ผลิตจากแหล่งผลิตที่ไม่มีการทรมานสัตว์ ไม่จับสัตว์นอกฤดู ไม่ทำการประมงที่ผิดกฎหมาย การให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัตินี้เป็นอันดับแรกเป็นไปตามเกณฑ์ของ GRA (2019), Green Seal (2019), SRA (2019), Nordic Swan (2019) และกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562)
- 2) มีการกำหนดสูตรอาหารมาตรฐาน กำหนดปริมาณ ชนิดของวัตถุดิบ วิธีการประกอบอาหาร การจัดจาน การคำนวณต้นทุน การใช้สูตรมาตรฐานเป็นการควบคุมการปฏิบัติตั้งแต่ต้นทางจนถึงบนโต๊ะอาหารของกระบวนการประกอบอาหารสอดคล้องกับการแนะนำของ BC Cook Articulation Committee (2015)
- 3) การนำเสนอเมนูทางเลือก เช่น เมนูสุขภาพ เมนูเน้นพืชผัก เมนูเด็ก เมนูจากวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ เป็นไปตามข้อสรุปของ Wang (2012) และอูร์ฟี สุวรรณเดชา (2559) เกณฑ์ของ SRA (2019) และ Nordic Swan (2019)
- 4) นำเสนออาหารที่มี

หน้าตาสวยงาม รสชาติดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ร้านอาหารสีเขียวจะละเลยไม่ได้ อาหารที่จัดออกมาบริการลูกค้านั้นควรมีหน้าตาที่ชวนรับประทาน มีรสชาติที่ลูกค้าพึงพอใจ เป็นไปตามที่ Leer (2020) และ Tuver and Guzel (2017) นำเสนอ

องค์ประกอบลำดับ 2 ที่ร้านอาหารสีเขียวต้องให้ความสำคัญรองลงมาคือ การประกอบอาหารสีเขียว ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยเรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้ 1) มีวิธีการประกอบอาหารที่ประหยัดวัตถุดิบและพลังงาน ใช้วัตถุดิบได้คุ้มค่าเหลือเป็นขยะอาหารให้น้อยที่สุด ทั้งการตัดแต่งและการประกอบอาหาร และกระบวนการใช้พลังงานในการประกอบอาหารให้คุ้มค่ามีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ไม่เปิดไฟล่อที่เตาฟู่ ใช้เตาประหยัดไฟเบอร์ 5 ใช้หม้ออัดแรงดันแทนการตุ๋นข้ามคืน แนวปฏิบัตินี้อยู่ในเกณฑ์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562) 2) มีการวางแผนการจัดซื้อ ลดปริมาณ ระยะเวลาการจัดเก็บ คือไม่จัดซื้อวัตถุดิบเกินต้องการ มีการจัดเก็บที่ถูกต้อง ไม่จัดเก็บวัตถุดิบไว้นานเกินไป ไม่ทำให้วัตถุดิบเน่าเสียสามารถเบิกจ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดขยะอาหารลงได้ สอดคล้องกับเกณฑ์ร้านอาหารสีเขียวของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2562), GRA (2019) และ SRA (2019) 3) ไม่นำเสนออาหารที่อาจจะมีเชื้อโรค สารเคมีเป็นพิษเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคคือ มีกระบวนการจัดเตรียมวัตถุดิบที่สะอาด ไม่มีเศษดิน พยาธิ เชื้อโรค ไม่ใช้วัตถุดิบ สารเคมีที่อาจจะเป็นพิษ มีกระบวนการประกอบอาหาร การจัดเก็บอาหาร การบริการอาหารที่ไม่ทำอาหารให้บูดเสียเป็นพิษไปถึงผู้บริโภคได้ รายละเอียดในแนวปฏิบัติขี้นี้อยู่ในเกณฑ์ของสำนักงานสุขภาพอาหารและน้ำ (2561) ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของร้านอาหารสีเขียวไทย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562) งานของอูร์พี สุวรรณเดชา (2559) ก็ระบุไว้เช่นเดียวกันว่าผู้บริโภคร้านอาหารสีเขียวต้องการอาหารที่สะอาด

ในส่วนของตัวเองแปรปัจจัยภายนอกด้านสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาค พบว่า มีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติเพื่อสิ่งแวดล้อมด้านอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยที่ตัวแปรคู่แข่งชั้นมีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารสูงที่สุดสอดคล้องกับงานของ Nyheim (2012) และ Sao (2014) ระบุว่าคู่แข่งของร้านอาหารที่ประกอบธุรกิจสีเขียวแล้วเป็นแรงผลักดันให้ร้านอาหารอื่นต้องประกอบธุรกิจสีเขียว รองลงมาคือตัวแปร ชุมชน ผู้จัดจำหน่ายและตัวกลางทางการตลาด ซึ่ง Nyheim (2012) และ Kasim and Ismail (2012) เห็นว่าตัวแปรนี้เป็นส่วนส่งเสริมหรืออาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเป็นร้านอาหารสีเขียว ตัวแปรลูกค้ามีอิทธิพลเป็นอันดับสามเป็นแรงผลักดันส่วนหนึ่งให้ร้านอาหารเป็นร้านอาหารสีเขียวได้ผลเช่นเดียวกับงานของ Kim, Yoon and Shin (2015) และ Hu, Parsa, and Self (2010) มีข้อน่าสังเกตสำหรับตัวแปรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหารในทางลบ ซึ่ง Freeman (2011) และ Salzberg (2016) เห็นว่าตัวแปรนี้จะก่อให้เกิดแรงผลักดันการปฏิบัติของร้านอาหารสีเขียวต่อเมื่อเห็นประโยชน์ถ้าธุรกิจเป็นสีเขียวจะเกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและผลตอบแทน อาจแปลผลการศึกษาครั้งนี้ได้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นได้ทั้งผู้ส่งเสริมและขัดขวางการปฏิบัติของร้านอาหารสีเขียวเมื่อการปฏิบัตินั้นส่งผลต่อผลตอบแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือไม่

อิทธิพลของตัวแปรสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับมหภาคต่อแนวปฏิบัติด้านอาหาร พบว่า มีอิทธิพลต่อแนวปฏิบัตินี้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ตัวแปรเทคโนโลยีมีอิทธิพลสูงสุด คล้ายกับการศึกษาของ Sao (2014) และ Oraman et al., (2018) ยืนยันว่าเทคโนโลยีในกระบวนการร้านอาหารที่ก้าวหน้าขึ้น มีผลต่อแนวปฏิบัติด้านอาหาร ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น หัวเตาประหยัดแก๊ส การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ Point of sale (POS) เข้ามาช่วยในการรับคำสั่งอาหาร ทำให้ร้านสามารถจัดการการปฏิบัติด้านอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับการปฏิบัติแบบเดิมที่ไม่มีเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมาคือ แรงผลักดันจากสังคม การพัฒนาร้านอาหารตามความต้องการของผู้บริโภคและต้องรับผิดชอบต่อสังคมเป็นไปตามการศึกษาของ Mashhadi and Ijaz-Ur-Rehman (2012) และ Sao (2014) ตัวแปรลำดับสามคือ กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีผลโดยตรงให้ร้านอาหารต้องพัฒนาเป็นร้านอาหารเพื่อสิ่งแวดล้อมตามข้อบังคับของกฎหมาย ตัวแปรลำดับที่สี่คือเศรษฐกิจที่ดีทำให้มีผู้ใช้บริการร้านอาหารมาก ร้านอาหารก็จะมีความสามารถพัฒนาตัวเองได้ดีขึ้น ทั้งสองตัวแปรนี้อ้างอิงไว้ในการศึกษาของ Sao (2014) เช่นกัน ตัวแปรลำดับที่ห้าคือ สภาวะการเมืองการปกครองที่ส่งเสริมให้เกิดร้านอาหารสีเขียวจึงจะเกิดร้านอาหารสีเขียวขึ้น อย่างเป็นรูปธรรมได้ สอดคล้องกับงานของ Salzberg (2016) และ Nyheim (2012) ตัวแปรลำดับสุดท้ายคือ สิ่งแวดล้อมคล้ายกับการศึกษาของ Oraman et al. (2018) และ Mashhadi and Ijaz-Ur-Rehman (2012) ซึ่งพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและความคาดหวังของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาให้ร้านอาหารเป็นร้านอาหารสีเขียว

ข้อเสนอแนะ

ร้านอาหาร องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร้านอาหารสามารถนำแนวปฏิบัติด้านอาหารในการศึกษานี้ไปใช้ประกอบการพัฒนาธุรกิจร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทยได้ โดยที่ควรจะต้องปฏิบัติให้ครบทุกแนวปฏิบัติย่อย ไม่ควรละเลยแนวปฏิบัติย่อยข้อหนึ่งข้อใดไป เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด แต่อาจจะให้น้ำหนักการปฏิบัติตามความสำคัญของการปฏิบัตินั้น และในการพัฒนาร้านให้เป็นร้านอาหารสีเขียวนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการตลาดระดับจุลภาคและมหภาคที่มีส่วนส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโดยเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลสูง เช่น คู่แข่งขัน ความต้องการของชุมชน คู่ค้าผู้จัดจำหน่าย เทคโนโลยี กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยใดสามารถนำมาส่งเสริมหรือเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาเป็นร้านอาหารสีเขียวได้ และถ้าปัจจัยใดเป็นอุปสรรคจะจัดการปัญหานั้นอย่างไรเพื่อให้ร้านอาหารพัฒนาเป็นร้านอาหารสีเขียวได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยอาจจะทำการวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องนี้กับกลุ่มร้านอาหารสีเขียวในประเทศไทยซึ่งมีอยู่จำนวนหนึ่งและผ่านเกณฑ์ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

มากขึ้น และทำการศึกษาเชิงปริมาณกับร้านอาหารถึงแนวปฏิบัติของร้านอาหารสีเขียวในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม รวมทั้งอิทธิพลจากปัจจัยภายในและภายนอกอื่น ๆ ที่มีผลต่อการปฏิบัติของร้านอาหารสีเขียว

เอกสารอ้างอิง/References

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). *ธุรกิจร้านอาหาร*. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2563, จาก https://www.dbd.go.th/download/document_file/Statistic/2562/T26/T26_201902.pdf.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2564). *การบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประเภทภัตตาคารและร้านอาหาร (Green Restaurant)*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2564, จาก <https://datacenter.deqp.go.th/service-portal/g-green/greenrestaurant/about-green-restaurant/>.
- อรุณี สุวรรณเดชา. (2559). *การรับรู้เกี่ยวกับร้านอาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อของนักท่องเที่ยวอาเซียนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์, สาขาวิชาการจัดการธุรกิจโลก.
- สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ. (2561). *คู่มือมาตรฐานสุขาภิบาลอาหาร "สถานที่จำหน่ายอาหาร"*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก <https://foodsafety.anamai.moph.go.th/>.
- BC Cook Articulation Committee. (2015). *Basic kitchen and food service management*. Victoria, Retrieved October 20, 2019, from <https://opentextbc.ca/basickitchenandfoodservicemanagement/>.
- Chang, Lei. (1994). A psychometric evaluation of 4-point and 6-point Likert-type scales in relation to reliability and validity. *Applied Psychological Measurement*, 18(3). Retrieved November 18, 2019, from <https://hdl.handle.net/11299/117059>.
- Cochran, William G. (1977). *Sampling techniques, third edition*. John Wiley & Sons, Inc., New York.
- Cronbach, Lee J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334. Retrieved December 18, 2019, from http://cda.psych.uiuc.edu/psychometrika_highly_cited_articles/cronbach_1951.pdf.
- Department for Environment. (2007). *A Framework for Pro-environmental Behaviours*. Retrieved November 3, 2019, from <http://www.defra.gov.uk/>.
- FAO. (2021). *Food Loss and Food Waste*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved August 13, 2021, from <http://www.fao.org/food-loss-and-food-waste/flw-data>.
- Freeman, E. M. (2011). *Restaurant industry sustainability: Barriers and solutions to sustainable*

- practice indicators*. (Master's thesis, Arizona State University). Retrieved from https://repository.asu.edu/attachments/56588/content/Freeman_asu_0010N_10634.pdf.
- GRA. (2019). *Green Restaurant Association Certification Standards*. Retrieved October 15, 2019, from <https://www.dinegreen.com/certification-standards>.
- Green Seal. (2019). *Green Seal*. Retrieved October 15, 2019, from <https://greenseal.org>.
- Hair, Joseph., Black, William., Babin, Barry., & Anderson, Rolph. (2010). *Multivariate Data Analysis* (seventh edition, 2010). Pearson Prentice Hall, England.
- Hu, Hsin-Hui Sunny., Parsa, H. G., & Self, John. (2010). The Dynamics of Green Restaurant Patronage. *Cornell Hospitality Quarterly*, 51(3), 344–362. Retrieved October 30, 2019, from <https://doi.org/10.1177/1938965510370564>.
- Kasim, Azilah., & Ismail, Aninda. (2012). Environmentally friendly practices among restaurants: Drivers and barriers to change. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(4), 551–570. Retrieved October 7, 2019, from <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.621540>.
- Kim, Soyoung., Yoon, Jihyun., & Shin, Joongwon. (2015). Sustainable business-and-industry foodservice: Consumers' perception and willingness to pay a premium in South Korea. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 27(4), 648–669. Retrieved October 4, 2019, from <https://doi.org/10.1108/IJCHM-09-2013-0400>.
- Kotler, Phillip., Wong, Veronica., Saunders, John., & Armstrong, Gary. (2005). *Principle of marketing (Fourth European Edition)*. England. Pearson education Limited. Retrieved from <http://library.wbi.ac.id/repository/212.pdf>.
- Laurens, Joyce. (2012). *Changing behavior and environment in a community-based program of the riverside community*. Petra Christian University. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 36 (2012) 372-382. Retrieved August 13, 2021, from <http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.03.041>.
- Leer, Jonatan. (2020). Designing sustainable food experiences: Rethinking sustainable food tourism. *International Journal of Food Design*. 5(1&2). Retrieved August 13, 2021, from https://doi.org/10.1386/ijfd_00010_1.
- Mashhadi, Aazir Hammad., & Ijaz-Ur-Rehman, Qazi. (2012). Impact of External Environment on the Performance of the Fast Food Industry. *International Journal of Management, Economics and Social Sciences 2012*, 1(1), 19 –25. Retrieved October 7, 2019, from <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/62014/1/723713944.pdf>.
- Nordic Swan. (2019). *The Nordic Swan Ecolabel*. Nordic Ecolabel. Retrieved October 7,

- 2019, from <http://www.nordic-ecolabel.org/product-groups>.
- Nyheim, Peter. (2012). *Factors That Lead to Environmentally Sustainable Practices in the Restaurant Industry: A Qualitative Analysis of Two Green Restaurant Innovators*. (Doctoral dissertation. the Pennsylvania State University). Retrieved October 5, 2019, from https://etda.libraries.psu.edu/files/final_submissions/7508.
- Oraman, Yasemin., Unakitan, Gokhan., Konyalı, Sema., & Başaran, Burcin. (2018). What External and Internal Factors Affect Organic Food Sector?. *Journal of Science*, 7(2). Retrieved October 15, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/330396909_What_External_and_Internal_Factors_Affect_Organic_Food_Sector.
- Ritchie, H. & Roser, M. (2020). *Environmental impacts of food production*. *OurWorldInData.org*. Retrieved August 13, 2021, from <https://ourworldindata.org/environmental-impacts-of-food>.
- Rovinelli, Richard J., & Hambleton, Ronald K. (1977). *On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity*. Retrieved August 13, 2021, from <https://www.semanticscholar.org/paper/On-the-Use-of-Content-Specialists-in-the-Assessment-Rovinelli-Hambleton/14a18d4b0d4694911ff32b20de7f1f090088012e>.
- Salzberg, Anna. (2016). *Adopting Sustainability Innovations in Restaurants: An Evaluation of the Factors Influencing Owner-Managers' Decisions in Richmond, Virginia*. (Doctoral dissertation. Virginia Commonwealth University). Retrieved October 5, 2019, from <https://scholarscompass.vcu.edu/etd/4575/>.
- Sao, Ameet. (2014). Research Paper on Green Marketing. *IOSR Journal of Business and Management*, 16(5), 52–57. Retrieved October 4, 2019, from <https://doi.org/10.9790/487X-16515257>.
- SRA. (2019). *The Sustainable Restaurant Association*. Retrieved October 15, 2019, from <https://thesra.org/>.
- Tuver, Ilgaz Feray., & Guzel, Berrin. (2017). In a "green" restaurant, what makes the customers satisfied? The restaurant attributes of Trip Advisor reviewers. *Kastamonu University Journal of faculty of Economic and Administrative Sciences*, 18(1).
- Wang, Ray. (2012). *Investigations of Important and Effective Effects of Green Practices in Restaurants*, Elsevier Enhanced Reader. Retrieved November 11, 2019, from <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.03.166>.

การแปลบุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์ในฉบับแปลภาษาไทยของ

THE ALCHEMIST¹: เปรียบเทียบบทแปลสองสำนวน

The Translation of Personification and Allusion in the Two Thai

Translated Versions of *THE ALCHEMIST*พนธกร โรจนวิทย์² และสุริยันต์ ปานเล่า³

Pontakorn Rojanawit and Suriyan Panlay

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

E-mail : pontakorn.roj@gmail.com

Date Received: 01 September 2021 Date Revised: 21 January 2022

Date Accepted: 04 February 2022 Date Accepted Online: 14 February 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบการแปลภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับวรรณกรรมเรื่อง *THE ALCHEMIST* และกลวิธีการถ่ายทอดภาษาภาพพจน์ในฉบับแปลภาษาไทย 2 สำนวน ได้แก่ “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ของ กอบชลีและกันเกรา ซึ่งผู้เขียนได้เลือกภาพพจน์ 2 ชนิดที่พบมากที่สุดและมีความโดดเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ ได้แก่ บุคลาธิษฐาน และปฏิรูปพจน์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บุคลาธิษฐานเป็นภาพพจน์ที่ผู้ประพันธ์มักใช้กับธรรมชาติและหัวใจของตัวเอง ส่วนปฏิรูปพจน์พบในการใช้กับบริบททางศาสนา ในส่วนของกลวิธีการแปลพบว่า ในการแปลบุคลาธิษฐาน ผู้แปลทั้งสองท่านใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ส่วนการแปลปฏิรูปพจน์ใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติม

คำสำคัญ : ภาษาภาพพจน์ การแปล บุคลาธิษฐาน ปฏิรูปพจน์ ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีการแปลโวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมเรื่อง *THE ALCHEMIST*: กรณีเปรียบเทียบฉบับแปล “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ของ กอบชลี และกันเกรา

² นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการแปลภาษาอังกฤษและไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

Qualitative research was done to analyze the translation of figurative language in the Brazilian author Paulo Coelho's novel *The Alchemist* (1988) by comparing translation techniques between the source text and two translations into Thai language: *Khumsap Tee Plai Fan* by Chaiwat Satha-Anand and *Khumsap Sud Plai Fan* by Korbchalee & Kankrao. Personification and allusion were two types of figurative language focused on. While the former is often used in relation to nature and emotions of protagonists, the latter is closely associated with religion. In terms of translation techniques, the Thai translators mostly used literal translation for both types of figurative language. However, for allusion, added explanation was also used as a translation technique.

Keywords: Figurative language, Translation, Personification, Allusion, *The Alchemist*.

1. บทนำ

ภาพพจน์ (figure of speech) คือ สำนวนภาษาในรูปแบบหนึ่ง เกิดจากการเรียบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือให้ความหมายพิเศษ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2561, น. 205) ขณะที่ภาษาภาพพจน์ (figurative language) หมายถึง ภาษาที่มีความหมายไม่ตรงตัวตามตัวอักษร ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสำนวนที่แปลกใหม่และมีพลัง หรือให้มองเห็นภาพ หรือพรรณนาโดยการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความคล้ายคลึงในสิ่งที่ไม่คล้ายคลึงกัน การใช้ภาษาภาพพจน์ถือเป็นกลวิธีหนึ่งซึ่งช่วยสร้างเสน่ห์และความงดงามของภาษาในงานวรรณกรรม เนื่องจากในงานวรรณกรรม ผู้แต่งใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนให้ผู้อ่านได้รับรู้ และเกิดอารมณ์คล้ายตาม การใช้ภาษาภาพพจน์ยังเป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็น “ภาพ” และเข้าถึงความรู้สึก ความคิด รวมทั้งสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการถ่ายทอดออกมาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ภาษาภาพพจน์ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในเผ่าพันธุ์และชาติต่าง ๆ อีกด้วย

ภาษาภาพพจน์ย่อมมีอยู่ในทุกภาษา ซึ่งในแต่ละภาษาอาจมีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น โครงสร้างทางภาษา ประวัติศาสตร์ ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาษาภาพพจน์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความงดงามของแต่ละภาษา หรือความสามารถทางภาษาของแต่ละชนชาติที่มีจินตนาการและความสามารถในการเล่นกับภาษาของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดสุนทรียะทางภาษาและสะท้อนถึงสิ่งต่าง ๆ ในสังคมของชนชาตินั้น ๆ

การแปลภาษาภาพพจน์จึงเป็นประเด็นการแปลหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาว่าภาษาภาพพจน์ในวัฒนธรรมต้นทางนั้น เมื่อได้รับการถ่ายทอดมาสู่วัฒนธรรมปลายทาง การเปรียบเทียบเหล่านั้นจะเทียบเคียงกับต้นฉบับ

หรือว่าแตกต่างกันบ้างหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากการใช้ภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับอาจเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่ปรากฏเฉพาะอยู่ในวัฒนธรรมของผู้เขียนและผู้อ่านภาษาต้นฉบับเท่านั้น สิ่งที่ผู้เขียนเปรียบเทียบถึงอาจมีปรากฏในวัฒนธรรมของผู้อ่านงานแปลหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นในบางกรณี การถ่ายทอดภาษาภาพพจน์ผ่านการแปลจึงเป็นการเรียบเรียงหรือปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมของภาษาปลายทาง มิใช่การแปลจากวัฒนธรรมต้นฉบับโดยตรง ยกเว้นในกรณีที่ภาษาภาพพจน์นั้นเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่ทั้งสองวัฒนธรรมมีเหมือนกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้แปลถ่ายทอดมาเป็นภาษาฉบับแปลนี้ จะเป็นเครื่องกำหนดความเข้าใจการเปรียบเทียบด้วยภาษาภาพพจน์ของผู้อ่านฉบับแปลไปด้วย

ในบทความวิจัยชิ้นนี้ จะกล่าวถึงการแปลภาษาภาพพจน์จากรรณกรรมเรื่อง *THE ALCHEMIST* ของ Paulo Coelho นักเขียนร่วมสมัยชาวบราซิล ฉบับแปลจากภาษาอังกฤษ แต่เดิมเขียนเป็นภาษาโปรตุเกส รรณกรรมชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1988 และได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่มอบแรงบันดาลใจให้แก่ผู้คนทั่วโลก ทั้งยังมีความโดดเด่นในเชิงปรัชญาและมีการใช้ภาษาภาพพจน์ปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่อง และได้รับการจารึกใน Guinness Book of Records ว่าเป็นหนังสือที่ขายได้มากที่สุด ในประวัติศาสตร์ของหนังสือโปรตุเกส เมื่อปี ค.ศ. 2002 โดยมียอดจำหน่ายทั่วโลกกว่า 150 ล้านเล่ม และเป็นอันดับ 5 ใน 10 อันดับหนังสือ “ขายดีที่สุด” ของโลก เมื่อปี ค.ศ. 2012 รวมถึงเป็นหนังสือขายดีระดับนานาชาติที่ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ กว่า 80 ภาษาในปี ค.ศ. 2016

ในส่วนของฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยของ *THE ALCHEMIST* มีการแปลไว้ 2 ส่วน ได้แก่ ฉบับแปล “*ซุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และฉบับแปล “*ซุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ของ กอบชลิและกันเกรา เมื่อฉบับแปลมี 2 ส่วนเช่นนี้ การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการแปลภาพพจน์ที่ปรากฏตลอดทั้งเรื่องของ *THE ALCHEMIST* จึงนับว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย เช่น อิสราเอล (Israel, 1991, pp. 217-225 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2557, น. 79-80) เอโก้ (Eco, 1994 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2557, น. 84-85) สิทธา พินิจภูวดล (2537) ผ่องศรี ลือพร้อมชัย (2559) สรุปได้ว่า ในการแปลวรรณกรรม ผู้แปลควรใช้กลวิธีการแปลโดยนัยหรือการแปลความหมายเป็นหลักมากกว่าการแปลแบบตรงตัว เพราะจะเป็นการรักษาความหมายเดิม และรักษารสของ ความหมายเดิมได้มาก อีกทั้งผู้อ่านก็จะเกิดความรู้สึกว่า ได้รับความหมายและอารมณ์สเท่าเทียมกับผู้อ่านที่อ่าน บทประพันธ์ต้นฉบับ จนอาจลืมไปเลยว่าตนเองกำลังอ่านวรรณกรรมแปลอยู่ หากเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่า ผู้แปลประสบความสำเร็จในการแปลงงานวรรณกรรมอย่างแท้จริงนั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้แปลพึงตระหนักคือ การให้เกียรติ การเคารพต่อเจตนารมณ์ของผู้เขียนต้นฉบับและถ่ายทอดบทแปลออกมาอย่างเที่ยงตรง โดยไม่ แต่งเติม ตัดทอน หรือตัดแปลงข้อความในต้นฉบับโดยไม่ได้รับอนุญาตประสงค์หรือขอบเขตในการแปลของตนไว้ ให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในการแปลงงานวรรณกรรมการยึดติดอยู่กับต้นฉบับอย่างเคร่งครัดอาจจะทำให้

ได้บทแปลที่ไม่ดีนัก ผู้แปลจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เช่น ความคิดที่รวบรวมอยู่ในต้นฉบับ และบริบทของข้อความนั้น ๆ

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าการแปลงานเขียนบางประเภทจะมุ่งเน้นที่ความตรงในการถ่ายทอดความหมาย แต่การแปลงานวรรณกรรมนั้นสุนทรียะของบทแปลในภาษาเป้าหมายก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน การแปลตรงตัวและแปลเอาความนั้นมิได้หมายถึงการแปลสองชนิดที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด ผู้แปลอาศัยศิลปะซึ่งได้มาจากประสบการณ์และการฝึกฝนในการตัดสินใจว่าเมื่อใดจะแปลตรงตัวและเมื่อใดจึงจะแปลเอาความ ทั้งยังต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่น ๆ มาช่วยพิจารณา อันได้แก่ ความมุ่งหมายเดิมของผู้เขียนต้นฉบับ โดยพยายามที่จะถ่ายทอดความหมายของวรรณกรรมต้นฉบับมาเป็นวรรณกรรมแปลให้ใกล้เคียงที่สุดทั้งในด้านการสื่อความหมาย สาระ แก่นเรื่อง น้ำเสียง อารมณ์ บรรยากาศของเรื่อง และผลที่จะเกิดกับผู้อ่าน (Chalerm Sri Chantasinh, 2012, น. 3, 40)

2.1 แนวคิดและประเภทของภาษาภาพพจน์

2.1.1 แนวคิดของภาษาภาพพจน์

คำว่า “ภาษาภาพพจน์” เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำว่า “figurative language” ขณะที่คำว่า “ภาพพจน์” เป็นศัพท์บัญญัติมาจากคำว่า “figure of speech” ในบทความวิจัยนี้จะใช้ทั้งคำว่า “ภาษาภาพพจน์” (figurative language) และคำว่า “ภาพพจน์” (figure of speech) ตามการบัญญัติศัพท์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ใน “พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา (แก้ไขเพิ่มเติม) พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 โดยให้ความหมายของคำว่า “ภาษาภาพพจน์” เอาไว้ว่า “ภาษาภาพพจน์ (figurative language) หมายถึง ภาษาที่มีความหมายไม่ตรงตาม ตัวอักษร” ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นสำนวนที่แปลกใหม่และมีพลัง หรือให้มองเห็นภาพ หรือพรรณนาโดยการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความคล้ายคลึงในสิ่งที่ไม่คล้ายคลึงกัน ภาษาภาพพจน์คือ ข้อเขียนที่นำเอาภาพพจน์อย่างเดียวหรือหลายอย่างมาใช้

2.1.2 ประเภทของภาษาภาพพจน์

ในบทความวิจัยชิ้นนี้ จะศึกษาเฉพาะภาพพจน์เปรียบเทียบ (trope) ซึ่งเป็นภาพพจน์ที่พบมากในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* และในฉบับแปลเรื่อง “*ซุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” และ “*ซุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” โดยยึดการจำแนกลักษณะของภาพพจน์จาก นิตยา แก้วคัลณา (2556) และยึดคำนิยามของภาพพจน์ชนิดต่าง ๆ จากพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545) พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552) และพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมฉบับราชบัณฑิตยสภา (2561)

นิตยา แก้วคัลณา (2556, น. 54-64) กล่าวว่า ภาพพจน์เปรียบเทียบเป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงภาพและสื่อความโดยวิธีการเปลี่ยนแปลงความหมายพื้นฐานของคำ อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึง และภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความแตกต่าง

ในบทความวิจัยชิ้นนี้ได้เลือกศึกษาภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึง ซึ่งมีจำนวน 8 ประเภท ได้แก่ อุปมา (simile) อุปลักษณ์ (metaphor) อติพจน์ (hyperbole) บุคลาธิษฐาน (personification) สมมุติภาวะ (apostrophe) นามนัย (metonymy) สัมพจน์ (synecdoche) และ ปฏิรูปพจน์ (allusion) ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวถึงภาพพจน์ 2 ชนิด ได้แก่ บุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์ ซึ่งมีคำจำกัดความ ดังนี้

บุคลาธิษฐาน (personification) เป็นการเปรียบเทียบที่มีพื้นฐานมาจากอุปมาและอุปลักษณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, น. 325) คือ การสมมุติสิ่งไม่มีชีวิต ความคิด นามธรรม หรือสัตว์ให้มีสติปัญญา อารมณ์ หรือกิริยาอาการเยี่ยงมนุษย์

ปฏิรูปพจน์ (allusion) คือ การกล่าวถึงเรื่องอื่นนอกเรื่องที่เขียน เช่น กล่าวถึงบุคคล เหตุการณ์ นิทาน หรือวรรณกรรมอื่น ๆ ตัวอย่างการอ้างถึงในเรื่อง *The Merchant of Venice* (ค.ศ. 1596/1597) ของวิลเลียม เชกสเปียร์ คือ อ้างถึง Daniel บุคคลผู้ฉลาดและยุติธรรมในคัมภีร์ไบเบิลว่า

A Daniel come to judgement! Yea, a Daniel!

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลภาษาภาพพจน์

นิวมาร์ค (Newmark, 1988, p. 112) กล่าวว่า ภาพพจน์ในงานวรรณกรรมเป็นภาพพจน์ที่ผู้เขียนต้นฉบับสร้างขึ้นหรือยกมาจากนักเขียนผู้อื่น ประกอบไปด้วยข้อความสำคัญที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ บุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของผู้เขียน มุมมองชีวิตของเขา และอาจข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไม่มากนักน้อย อีกทั้งยังช่วยเพิ่มอรรถรสให้กับภาษาปลายทาง ดังนั้นจึงควรแปลอย่างตรงตัว ไม่ว่าภาพพจน์นั้นจะเป็นที่เข้าใจได้ สากล มีวัฒนธรรมแฝง หรือเป็นภาพพจน์ที่ผู้เขียนใช้เฉพาะงานชิ้นนั้น อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของภาพพจน์ที่มีวัฒนธรรมแฝง นิวมาร์ค ได้ให้ทางเลือกว่า หากผู้แปลมองว่าภาพพจน์นั้นสร้างความคลุมเครือไม่ชัดเจน หรือไม่สำคัญมาก ผู้แปลอาจจะแปลภาพพจน์นั้นด้วย การอธิบายหรือให้ความหมายแทน และนิวมาร์ค (p. 108-111) ได้เสนอแนวทางการแปลภาษาภาพพจน์ไว้ ดังนี้

1. ถอดความภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับ ให้มีภาษาภาพพจน์เหมือนกับภาษาภาพพจน์ในภาษาฉบับแปล
2. เลือกใช้ถ้อยคำที่มีภาษาภาพพจน์คล้ายกับภาษาภาพพจน์ในภาษาต้นฉบับ โดยที่ไม่ขัดกับวัฒนธรรมของภาษาในฉบับแปล
3. ใช้อุปมา (simile) ในการเปรียบเทียบแทนอุปลักษณ์ (metaphor) เพื่อให้มองเห็นภาพพจน์ได้ชัดเจน เพราะผู้อ่านฉบับแปลจะสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายกว่า
4. เพิ่มคำที่แสดงความหมายนัยประหวัดของภาษาฉบับแปล
5. ใช้ถ้อยคำอื่นที่มีความหมายโดยนัยคล้ายกับภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับ
6. ตัดคำภาษาภาพพจน์ทิ้ง หากไม่สามารถหาความหมายที่ถูกต้องหรือเทียบเคียงกับภาษาภาพพจน์ตามต้นฉบับนั้นได้ และภาษาภาพพจน์นั้นไม่มีความสำคัญพอที่จะทำให้เนื้อหาสาระของเรื่อง ผิดเพี้ยนหรือบิดเบือนไป

7. ใช้ถ้อยคำตามภาษาภาพพจน์เดิม แต่เพิ่มเติมความหมายโดยนัยของภาษาภาพพจน์นั้นเข้าไปด้วย

โนว์เลส และ มูน (Knowles & Moon, 2006, pp. 89-94) กล่าวว่า อาจมีภาษาภาพพจน์ที่เหมือนกันในภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทาง แต่บางครั้งก็อาจมีความแตกต่างในด้านความถี่หรือแบบแผนในการใช้ ดังนั้น ผู้แปลจึงอาจเลือกใช้วิธีการแปลโดยใช้คำในรูปแบบที่แตกต่างไป บางครั้งภาษาภาพพจน์ไม่สามารถแปลเป็นภาษาอื่นได้โดยตรง แม้ว่าอาจมีภาษาภาพพจน์ที่คล้ายคลึงกัน และมีความหมายโดยนัยเหมือนกัน หรือในบางครั้งก็อาจไม่มีภาษาภาพพจน์ที่แทนกันได้ ดังนั้นวิธีการแปลที่ดีที่สุดคือ การแปลโดยไม่ใช้ภาษาภาพพจน์ อย่างไรก็ตาม ในการแปลบทความที่ไม่ใช่วรรณกรรมหรือวรรณคดี ผู้แปลต้องรักษาสมดุลของลีลาการเขียนของภาษาต้นฉบับเอาไว้ และต้องหลีกเลี่ยงการแปลคำต่อคำ แต่ถ้าหากเป็นการแปลด้านวรรณกรรมหรือวรรณคดีนั้น ผู้แปลมักยึดถือว่าการใช้ภาษาภาพพจน์ในฉบับแปลเพื่อให้บทวนเทียบเท่ากับต้นฉบับนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นการรักษา “ภาษาภาพพจน์” ของตัวบท ซึ่งดีกว่าการใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียง หรือการแปลโดยไม่ใช้ภาษาภาพพจน์

ในส่วนของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญชาวไทยมีผู้ให้แนวคิดและทฤษฎีการแปลภาษาภาพพจน์ไว้ดังนี้

เชวง จันทร์เขตต์ (2528, น. 143-144) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการแปลภาษาภาพพจน์ไว้ว่า “การที่ผู้แปลจะเลือกแปลอุปมาอุปไมยในรูปแบบใดนั้น ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของอุปมาอุปไมยเป็นหลัก หากเป็นการแปลเพื่อนันทประโยชน์ควรใช้วิธีการแปลแบบถอดความตรงตัว ถ้าเป็นการแปลเพื่อสารประโยชน์ควรใช้การแปลแบบเอาใจความเป็นหลัก และถ้าเป็นการแปลเพื่ออาณานิคมควรใช้วิธีการสร้างคำขึ้นมาใหม่”

วัลยา วิวัฒน์ศร (2547, น. 142-143) ให้แนวคิดว่า การแปลภาษาภาพพจน์เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ต้องคงไว้ในฉบับแปลและหาวิธีถ่ายทอดให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจ เนื่องจากการแปลวรรณกรรมต่างประเทศเกิดขึ้นเพราะผู้แปลประสงค์ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วรรณคดี ศิลปะ เรื่องราว และวัฒนธรรมของชนชาติภาษาต้นฉบับ การใช้ภาษาภาพพจน์ถือเป็นลีลาของผู้ประพันธ์ที่ผู้แปลไม่มีสิทธิ์บิดเบือนหรือลบทิ้งไปแม้เพียงบางส่วน ภาษาภาพพจน์แม้เป็นข้อความเพียงไม่กี่บรรทัด แต่สามารถสร้างภาพที่ซ่อนความหมายเอาไว้มากมาย การแปลที่สามารถสร้างภาพพจน์แบบเดียวกันกับต้นฉบับย่อมทำให้ตัวบทฉบับแปลมีความลุ่มลึกในระดับเดียวกันกับตัวบทต้นฉบับได้ สอดคล้องกับ สัจฉวี สายบัว (2543, น. 43) ที่ให้ข้อคิดว่า ผู้เขียนต้นฉบับมีจุดประสงค์ในการใช้ภาษาภาพพจน์แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผู้แปลจึงมีหน้าที่วิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์ของการใช้ภาษาภาพพจน์นั้นให้ได้ เนื่องจากจุดประสงค์ของภาษาภาพพจน์ในต้นฉบับนั้นเป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของโวหารในข้อความนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบ

2.3 วรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST*

THE ALCHEMIST เป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังระดับโลกว่าด้วยการเดินทางเพื่อค้นหาความหมายของชีวิตและการเติบโตทางจิตวิญญาณ วรรณกรรมเล่มนี้เป็นผลงานเล่มที่สองในอาชีพนักเขียนของ Paulo Coelho ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1987 วรรณกรรมเล่มนี้กลายเป็นปรากฏการณ์ว่าเป็นหนังสือที่ได้รับการแปลมากที่สุดในโลก ปัจจุบันมียอดขายมากกว่า 65 ล้านเล่มในอย่างน้อย 59 ภาษา

THE ALCHEMIST เป็นเรื่องราวของซานติเอโก เด็กหนุ่มเลี้ยงแกะคนหนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในประเทศสเปน เมื่อเด็กหนุ่มเกิดความฝันประหลาดติดต่อกันถึงสองครั้ง เขาจึงเริ่มออกเดินทางไปอียิปต์ เพื่อตามหาขุมทรัพย์ตามคำบอกเล่าจากความฝัน ระหว่างการเดินทาง เขาได้นำความฝันไปให้หญิงแก่ผู้ทำอาชีพทำนายฝันแปล เธอบอกกับเขาว่าเขามีขุมทรัพย์อยู่ที่พีระมิด และเขาก็ควรออกไปค้นหาขุมทรัพย์ของเขา เด็กหนุ่มเป็นกังวล เพราะเขาว่าการเดินทางไปพีระมิดนั้นแสนยากลำบาก จนกระทั่งวันหนึ่งเขาได้พบกับชายชราผู้หนึ่งผู้มอบความเชื่อมั่นและทำให้เขากลับออกเดินทางไปค้นหาขุมทรัพย์

ในการเดินทางเพื่อไปให้ถึงพีระมิดของเด็กหนุ่มนั้นล้วนเต็มไปด้วยอุปสรรคและการทดสอบมากมาย แต่ด้วยความเชื่อมั่นทำให้เขายังคงเดินทางต่อไปให้ถึงปลายฝัน ระหว่างการเดินทางเด็กหนุ่มได้หัดเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ได้ผ่านเข้ามา ในชีวิตและไม่ลืมที่จะหันกลับไปเรียนรู้กับสิ่งเก่า ๆ ที่เคยผ่านพบมาเช่นกัน

การเดินทางของเขาในช่วงปลายทาง เขาได้พบกับนักเล่นแร่แปรธาตุผู้ซึ่งช่วยให้เขารู้จักฟังหัวใจตัวเอง รู้จักนำทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเขามาผันแปรเปลี่ยนเป็นพลังให้เขามีแรงในการเดินทางต่อไป แม้ว่าจะต้องเจอกับอุปสรรคที่ยากเข็ดขี้เกียจเพียงใดก็ตาม และแล้วเขาก็สามารถเดินทางไปถึงสุดปลายทางของความฝันและค้นพบขุมทรัพย์ของเขาได้สำเร็จ

เรื่องราวการเดินทางของซานติเอโกได้รับการบอกเล่าโดยใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเป็นหลัก เพราะตลอดทั้งเรื่อง เด็กหนุ่มได้สนทนากับธรรมชาติรอบกายและหัวใจของตนเองเพื่อฟันฝ่าเดินทางไปสู่จุดหมาย นอกจากนี้การเดินทางของเขาก็เกี่ยวเนื่องกับความศรัทธาทางศาสนาและตำนาน จึงพบการใช้ปฏิรูปพจน์ตลอดทั้งเรื่องที่ยังบรรยายการเดินทางของเขาเช่นกัน

3. วิธีวิจัย

ในการศึกษาทฤษฎีการแปลภาษาพจน์ในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* เปรียบเทียบกับฉบับแปล “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กับ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ของกอบชลิและกันเกรา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรม ศึกษาค่านิยมและประเพณีของภาษาภาพพจน์ ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแปลภาษาภาพพจน์ และศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการแปลภาษาภาพพจน์ของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยขั้นตอน 7 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1.1 อ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษ โดยการอ่านครั้งแรกเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องโดยรวม และอ่านครั้งที่สองเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาและความหมาย

ของต้นฉบับ 3.1.2 ตรวจสอบภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในต้นฉบับ โดยยึดคํานิยามของสำนักงานราชบัณฑิตย-
สภา 3.1.3 อ่านฉบับแปลแต่ละฉบับ โดยการอ่านครั้งแรกเพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่องโดยรวม และอ่านครั้งที่สอง
อย่างละเอียดเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาและความหมายของฉบับแปล 3.1.4 ตรวจสอบภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏใน
ฉบับแปลแต่ละฉบับโดยยึดการจำแนกภาพพจน์เปรียบเทียบชนิดต่าง ๆ จาก นิตยา แก้วคัลณา (2556) 3.1.5
เปรียบเทียบภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในต้นฉบับและฉบับแปลแต่ละฉบับ โดยเปรียบเทียบกับภาษาภาพพจน์
ที่พบในต้นฉบับ 3.1.6 รวบรวมข้อมูลและบริบทที่เกี่ยวกับภาษาภาพพจน์ทั้งในต้นฉบับและฉบับแปลแต่ละ
ฉบับ 3.1.7 เก็บข้อมูลการแปลภาษาภาพพจน์ของฉบับแปลแต่ละฉบับ 3.1.8 เปรียบเทียบการแปลภาษา
ภาพพจน์ของฉบับแปลแต่ละฉบับ

3.2 การแบ่งประเภทข้อมูล ผู้วิจัยจัดแบ่งประเภทข้อมูลภาพพจน์ที่พบออกเป็น 8 ประเภทตาม
คำจำกัดความของการจำแนกภาพพจน์เปรียบเทียบจาก นิตยา แก้วคัลณา (2556)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบการแปลภาษาภาพพจน์ที่
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ใช้ในฉบับแปลเรื่อง “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” กับที่ กอบชลิและกันเกรา ใช้ในฉบับแปล
เรื่อง “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” กับวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST*

3.4 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์มาสรุป และอภิปรายผลการศึกษเปรียบเทียบกลวิธีการแปลภาษา
ภาพพจน์ในวรรณกรรมฉบับแปลเรื่อง “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” กับ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” รวมทั้งให้
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

4. การแปลภาษาภาพพจน์ที่พบในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST*

จากการศึกษาการใช้ภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบ ทั้งในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST*
และในฉบับแปลเรื่อง “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” กับ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ผู้เขียนพบว่ามีการใช้ภาษา
ภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึง ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน 6 ประเภท
ได้แก่ อุปมา (simile) อุปลักษณ์ (metaphor) อติพจน์ (hyperbole) บุคลาธิษฐาน (personification)
สมมุติภาวะ (apostrophe) และปฏิรูปพจน์ (allusion) โดยการใช้ภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความ
คล้ายคลึงที่พบการใช้บ่อยมาก ได้แก่ นามนัย (metonymy) และสัมพจน์ (synecdoche) ดังแสดงในตาราง
ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ร้อยละของการใช้ภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึงเปรียบเทียบต้นฉบับ THE ALCHEMIST กับฉบับแปล “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” และ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*”

ประเภทของ ภาพพจน์เปรียบเทียบ	THE ALCHEMIST		ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน		ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. อุปมา (simile)	44	17.19	44	17.39	43	17.13
2. อุปลักษณ์ (metaphor)	16	6.25	13	5.14	13	5.18
3. อติพจน์ (hyperbole)	6	2.34	6	2.37	6	2.39
4. บุคลาธิษฐาน (personification)	126	49.22	126	49.8	123	49
5. สมมุติภาวะ (apostrophe)	8	3.13	8	3.16	7	2.79
6. ปกฏีรูปพจน์ (allusion)	56	21.88	56	22.13	56	22.31
รวม	256	100	253	100	251	100

จากตารางที่ 1 ซึ่งเป็นการประมวลข้อมูลของภาพพจน์ที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้ จะเห็นว่า การใช้ภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึงที่ใช้มากที่สุด คือ บุคลาธิษฐาน (personification) โดยมีความถี่ที่ผู้วิจัยพบถึง 49.22% (126 แห่ง) รองลงมาคือ ปกฏีรูปพจน์ (allusion) 21.88% (56 แห่ง) จึงทำให้เห็นว่าภาษาภาพพจน์ที่ใช้มากเป็นอันดับต้น ๆ ได้แก่ บุคลาธิษฐาน และปกฏีรูปพจน์ ประกอบกับเมื่อศึกษา กลวิธีการแปลที่ใช้ถ่ายทอดภาษาภาพพจน์ทั้งสองชนิดนี้ พบว่า มีการใช้กลวิธีการแปล 2 กลวิธี ได้แก่ การแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ และการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติม โดยกลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติมนั้น พบเฉพาะในการแปลภาพพจน์ประเภทปกฏีรูปพจน์ ในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ร้อยละของกลวิธีการแปลภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึงเปรียบเทียบ “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” และ “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*”

กลวิธีการแปล	ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน		ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ	235	91.8	231	90.23
2. การแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติม	18	7.03	18	7.03
3. การแปลโดยใช้ภาพพจน์ที่แตกต่างจากต้นฉบับ	3	1.17	3	1.17
4. การละไม่แปล	0	0	4	1.56
รวม	256	100	256	100

ฝัน ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน

4.1 การแปลภาษาภาพพจน์ประเภทบุคคลาธิษฐาน

ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคคลาธิษฐาน ผู้เขียนใช้ในการสรรสร้างให้ธรรมชาติรอบตัวล้วนได้ตอบกับมนุษย์ได้ ทั้งควบคุมชีวิต เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา และกระตุ้นเตือนภัยที่อาจมาถึงในอนาคต ธรรมชาติเหล่านี้ ได้แก่ จักรวาล ทะเลทราย สายลม ดวงอาทิตย์ นอกจากผู้เขียนจะใช้บุคคลาธิษฐานในการใส่อากัปกริยาของมนุษย์ลงในธรรมชาติแล้ว ผู้เขียนยังใช้บุคคลาธิษฐานกับหัวใจของมนุษย์ด้วย กล่าวคือ ในวรรณกรรมต้นฉบับ *THE ALCHEMIST* ตัวละครซานตืออาโก หรือเด็กหนุ่ม (the boy) สนทนาได้ตอบกับหัวใจของตนเอง เมื่อเขาประสบปัญหา หรือหัวใจสามารถบอกแก่เขาได้ว่าหัวใจกลัวความผิดหวังและเภทภัยต่าง ๆ ในการแปลภาษาภาพพจน์ประเภทบุคคลาธิษฐาน ผู้แปลทั้งสองฉบับใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ในตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไป

อนึ่ง การนำเสนอข้อมูลต้นฉบับและบทแปลเปรียบเทียบ SL หมายถึง Source Language หรือ ภาษาต้นฉบับในที่นี้คือข้อความที่ยกมาจากวรรณกรรมต้นฉบับ *THE ALCHEMIST* ส่วน TL1 หมายถึง Target Language 1 หรือภาษาฉบับแปลที่ 1 ในที่นี้คือข้อความที่ยกมาจาก “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ซึ่งแปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ TL2 หมายถึง Target Language 2 หรือ ภาษาฉบับแปลที่ 2 ในที่นี้คือข้อความที่ยกมาจาก “*ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ซึ่งแปลโดย กอบชลิและกันเกรา

ตัวอย่างที่ 1 ภาพพจน์บุคคลาธิษฐานเพื่อนำเสนอว่าธรรมชาติ (จักรวาล) เสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาให้มนุษย์

SL: And, when you want something, *all the universe conspires in helping you to achieve it.* (p. 21)

TL1: และเมื่อเจ้าปรารถนาสิ่งใด **จักรวาลทั้งมวลจะร่วมกันช่วยให้เจ้าบรรลุถึงสิ่งที่ปรารถนา**
(น. 18-19)

TL2: และเมื่อเธออยากได้อะไรสักอย่าง ท้วทั้ง ‘**จักรวาล**’ **จะดลบันดาลให้เธอสมปรารถนา**
(น. 38)

จากตัวอย่างที่ 1 ซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในประโยคทองของวรรณกรรมต้นฉบับ *THE ALCHEMIST* เป็นฉากที่ตัดตอนมาจากบทสนทนาระหว่างชายชรา หรือราชาแห่งซาเล็ม กับเด็กหนุ่มถึงความปรารถนาของเขา จะเห็นได้ว่า ทั้งในต้นฉบับและในฉบับแปลทั้งสอง มีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคคลาธิษฐาน คือให้ “the universe” หรือ “จักรวาล” ซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต มาบรรยายโดยใช้อากัปกริยาของมนุษย์คือ “conspires in helping you to achieve it” จึงเป็นการใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ โดยฉบับแปลที่ 1 แปลว่า “จะร่วมกันช่วยให้เจ้าบรรลุถึงสิ่งที่ปรารถนา” และฉบับแปลที่ 2 แปลว่า “จะดลบันดาลให้เธอสมปรารถนา” ตามลำดับ จะเห็นว่าในฉบับแปลทั้งสองฉบับเลือกแปลโดยใช้คำกริยาที่บอกการกระทำเช่นเดียวกัน ทั้ง “ร่วมกันช่วยให้...บรรลุ” และ “ดลบันดาล” เพื่อสร้างภาพพจน์แก่ผู้อ่านว่าจักรวาลซึ่งเป็นสิ่งไม่มีชีวิต สามารถ “ช่วยเหลือ” และ “ดลบันดาล” ได้เหมือนการกระทำของมนุษย์

การใช้ภาษาพจน์บุคลาธิษฐานในประโยคดังกล่าวนี้ทำให้ข้อความในต้นฉบับมีพลังอย่างยิ่ง เนื่องจากทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดแรงบันดาลใจที่จะกระทำการสิ่งที่ดีที่ตนมุ่งหมาย เพราะรับรู้ถึงพลังของจักรวาลที่จะช่วยให้ความต้องการของตนบรรลุผล ดังนั้น การแปลโดยใช้ภาษาภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับจึงสร้างสารที่มีพลังแก่ผู้อ่านงานแปลเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2 ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อนำเสนอว่าธรรมชาติ (ทะเลทราย) สร้างภัยแก่มนุษย์

SL: “*The desert takes our men from us,...*” (p. 93)

TL1: “*ทะเลทรายพรากผู้ชายของเราไป*” (น. 82)

TL2: “*ทะเลทรายพาพวกผู้ชายของเราไป*” (น. 112)

จากตัวอย่างที่ 2 เป็นการสนทนาระหว่างฟาติมาและเด็กหนุ่ม โดยฟาติมาพูดถึงธรรมชาติของชนเผ่าในทะเลทราย ว่าเหล่าผู้หญิงอาจต้องสูญเสียสามีหรือชายคนรักให้แก่ทะเลทรายซึ่งหมายถึงผู้ชายเหล่านั้นอาจเดินทางไปแล้วไม่กลับมา หรือเสียชีวิตจากการสู้รบในทะเลทราย จะเห็นว่า ในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐาน นั่นคือ ต้นฉบับให้ “The desert” ซึ่งฉบับแปลทั้งสองฉบับแปลว่า “ทะเลทราย” อันเป็นสิ่งไม่มีชีวิต ทำกริยาของมนุษย์คือ “takes” หรือ “พราก” ในฉบับแปลที่ 1 และ “พา” ในฉบับแปลที่ 2 อันเป็นการใช้กลวิธีการแปลโดยใช้ภาษาภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการเลือกคำในฉบับแปลที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะคำว่า “พราก” และ “พา” สามารถสื่อถึงความสูญเสียของชนเผ่าในทะเลทรายที่ผู้ชายซึ่งมักเป็นนักรบหรือนักเดินทาง ต้องเสียชีวิตในทะเลทรายได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ 3 ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อนำเสนอว่าธรรมชาติ (สายลม) สื่อสารกับมนุษย์

SL: “*The wind told me you would be coming, and that you would need help.*” (p. 109)

TL1: “*สายลมบอกว่าเจ้าจะมาที่นี่ และเจ้าต้องการความช่วยเหลือ*” (น. 96)

TL2: “*ลมบอกฉันว่าเธอจะมา และต้องการความช่วยเหลือ*” (น. 130)

จากตัวอย่างที่ 3 เป็นฉากที่เด็กหนุ่มได้พบกับนักเล่นแร่แปรธาตุเป็นครั้งที่สอง แล้วนักเล่นแร่แปรธาตุบอกกับเขาว่าการที่คนทั้งคู่ได้พบกันเป็นเพราะลาง และสายลมได้บอกกับนักเล่นแร่แปรธาตุว่าเด็กหนุ่มจะมาพบเขาอีกครั้ง จะเห็นว่าในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐาน นั่นคือ การให้ “The wind” หรือ “สายลม” ในฉบับแปลที่ 1 และ “ลม” ในฉบับแปลที่ 2 ทำกริยาอาการเช่นเดียวกับมนุษย์คือ “told” หรือ “บอก” ในบทแปลทั้งสองฉบับ โดยใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาษาภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ

การใช้บุคลาธิษฐานเช่นนี้ปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่อง *THE ALCHEMIST* กล่าวคือ สายลม ดวงอาทิตย์ ทะเลทราย ล้วนสนทนาโต้ตอบซึ่งระหว่างกัน และสนทนากับมนุษย์ ทั้งยังมีความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนมีประสบการณ์เป็นของตนเอง จึงยังเป็นการเน้นการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทนี้ให้เด่นชัดและทำให้

ผู้อ่านตระหนักว่าในการกระทำการตามความฝันของตนเอง สรรพสิ่งล้วนยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้มีจิตมุ่งมั่น แรงกล้าให้กระทำการได้สำเร็จ

ตัวอย่างที่ 4 ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อนำเสนอว่าธรรมชาติ (สายลม) มีความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

SL: *The wind approached the boy and touched his face. It knew of the boy's talk with the desert, because the winds know everything.*
(p. 139)

TL1: *ลมเคลื่อนเข้าใกล้เด็กหนุ่มและสัมผัสใบหน้าของเขา ลมได้ยินเรื่องที่เด็กหนุ่มคุยกับทะเลทราย เพราะลมรู้ทุกอย่าง* (น. 123)

TL2: *ลมพัดมาใกล้กับบริเวณที่เด็กหนุ่มยืนอยู่ สายลมสัมผัสใบหน้าของเขามัน ได้ยินการสนทนาระหว่างเขากับทะเลทราย เพราะลมมักจะรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง*
(น. 162)

จากตัวอย่างที่ 4 จะเห็นว่า ในต้นฉบับให้ “the wind” หรือ “ลม” ในฉบับแปลทำกิริยาอาการของมนุษย์หลายอย่าง อันได้แก่ “approached” หรือ “เคลื่อนเข้าใกล้” และ “พัดมาใกล้” “touched” หรือ “สัมผัส” “knew” หรือ “ได้ยิน” และ “know” หรือ “รู้” ในฉบับแปลที่ 1 และ 2 ตามลำดับ จึงถือได้ว่าผู้แปลทั้งสองท่านได้เลือกใช้คำแปลที่แสดงให้เห็นภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐานได้อย่างชัดเจน และทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงอำนาจภาพของธรรมชาติที่ยังรู้สรรพสิ่งทั้งหมด

ตัวอย่างที่ 5 ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นการสื่อสารระหว่างตัวละครเอกกับหัวใจของตนเอง

SL: “ So, we, their hearts, speak more and more softly. We never stop speaking out, but we begin to hope that our words won't be heard: we don't want people to suffer because they don't follow their hearts.”
(p. 126)

TL1: “และดังนั้น พวกเราหัวใจทั้งหลายจึงพูดเสียงค่อยลงและค่อยลง เราไม่เคยหยุดพูด แต่เราเริ่มหวังว่าจะไม่มีใครได้ยินคำพูดของเรา เราไม่อยากให้มนุษย์ต้องเป็นทุกข์เพราะไม่ทำตามเสียงเรียกร้องแห่งหัวใจของเขา” (น. 111)

TL2: “ดังนั้นพวกเรา หัวใจทั้งหลายจึงยิ่งพูดแผ่วเบาลงทุกที แต่เราก็ไม่เคยเงียบ และเราภาวนาขอให้คำพูดของเราไม่ได้อิน เพราะเราไม่อยากให้มนุษย์เจ็บปวดที่ไม่ทำตามดังที่ใจสั่ง”
(น. 147)

จากตัวอย่างที่ 5 เป็นการใชภาพพจน์บุคลาธิษฐานที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเป็นฉากของการสนทนาระหว่างเด็กหนุ่มกับหัวใจของเขาเอง เกี่ยวกับการที่หัวใจจะกระตุ้นเตือนให้คนทำตามความฝันของตนเอง จะเห็นว่า ในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐาน นั่นคือ ต้นฉบับให้ “hearts” หรือ

“หัวใจทั้งหลาย” ในฉบับแปลที่ 1 และ “ใจทั้งหลาย” ในฉบับแปลที่ 2 ซึ่งเป็นอวัยวะในร่างกายของมนุษย์ ทำกริยาอาการเช่นเดียวกับมนุษย์อย่างหลากหลาย ทั้ง “speak” หรือ “พูด” “hope” หรือ “หวัง” และ “ภาวนา” และ “want” หรือ “อยาก” ทั้งในต้นฉบับ ในฉบับแปลที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ซึ่งผู้แปลทั้งสองใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาษาภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ทำให้ผู้อ่านฉบับแปลได้รับทราบถึงการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานในต้นฉบับ

ตัวอย่างที่ 6 ภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นการสื่อสารระหว่างตัวละครเอกกับหัวใจของตนเอง

SL: *...his heart whispers*, “Be aware of the place where you are brought to tear.”

(p.152)

TL1: *หัวใจก็กระซิบกับเขาว่า* “จงระวังสถานที่ซึ่งอาจทำให้เธอหลั่งน้ำตา” (น.135)

TL2: *ใจของเขากระซิบกับหูว่า* “ให้ระวังที่ที่เธอจะร้องไห้ ...” (น.176)

จากตัวอย่างที่ 6 เป็นการใชภพพจน์บุคลาธิษฐานกับหัวใจของตัวละครเช่นกัน โดยเป็นฉากที่หัวใจของเด็กหนุ่มเตือนเขาให้ระวังถึงภพพจน์ที่อาจบังเกิดแก่ตัวเขา จะเห็นว่า ในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทบุคลาธิษฐาน นั่นคือ ต้นฉบับให้ “hearts” หรือ “หัวใจ” ในฉบับแปลที่ 1 และ “ใจของเขา” ในฉบับแปลที่ 2 ซึ่งเป็นอวัยวะในร่างกายของมนุษย์ ทำกริยาอาการเช่นเดียวกับมนุษย์คือ “whispers” หรือ “กระซิบ” และ “กระซิบกับหู” ในฉบับแปลที่ 1 และ 2 ตามลำดับ ซึ่งผู้แปลทั้งสองใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาษาภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ ทำให้ผู้อ่านฉบับแปลได้เห็นถึงการสนทนาระหว่างหัวใจกับเจ้าของหัวใจผ่านภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

การใชภพพจน์บุคลาธิษฐานในตัวอย่างนี้เป็นเพียงหนึ่งในฉากที่หัวใจพูดคุยกับเด็กหนุ่ม ซึ่งมีหลายฉากตลอดทั้งเรื่อง โดยเฉพาะเมื่อเด็กหนุ่มเดินทางเข้าใกล้พีระมิด ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการใชภพพจน์บุคลาธิษฐานที่แสดงให้เห็นและเตือนใจผู้อ่านได้อย่างดีว่าเราควรฟังเสียงหัวใจหรือพูดคุยกับตนเองบ้าง แม้ว่าในความเป็นจริง หัวใจของเราไม่สามารถพูดคุยโต้ตอบได้ก็ตาม

4.2 การแปลภาษาภาพพจน์ประเภทปฏิรูปพจน์

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้ พบว่าการใชภพพจน์ประเภทปฏิรูปพจน์ผู้เขียนใช้กับบริบทที่เกี่ยวกับศาสนา ทั้งศาสนาคริสต์และอิสลาม เพื่อสะท้อนความเชื่อของผู้คนที่ดำเนินอยู่ในเรื่องว่าความเชื่อทางศาสนาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตและมีพลังในการดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ในส่วนของกลวิธีการแปลนั้น ผู้แปลใช้ทั้งกลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ และกลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

SL: “It looks like *The Thousand and One Nights*.” (p. 84)

TL1: “เหมือนฉากในเรื่อง *พันหนึ่งราตรี* เลย (น. 74)

TL2: “เหมือนเรื่อง *‘พันหนึ่งทิวา’* ไม่มีผิด” (น. 103)

จากตัวอย่างที่ 7 อันเป็นฉากที่เด็กหนุ่มและชายชาวอังกฤษซึ่งเดินทางมาพร้อมกับกองคาราวานได้มาถึงโอเอซิส เมื่อได้เห็นภาพของโอเอซิสที่อยู่ตรงหน้า ซึ่งแตกต่างจากภาพที่เคยเห็นในหนังสือ เพราะโอเอซิสที่เห็นนั้นกว้างใหญ่ยิ่งกว่าหลายเมืองที่เด็กหนุ่มเคยพบเห็นในสเปน จนชายชาวอังกฤษออกปากว่าเหมือนกับเรื่อง “The Thousand and One Nights” จากบริบทดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า ในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทปฏิรูปพจน์ กล่าวคือ เป็นการกล่าวถึงวรรณกรรมเรื่องอื่นเพื่อบรรยายสภาพของโอเอซิสโดยอ้างถึงวรรณกรรมอมตะระดับโลก เรื่อง “The Thousand and One Nights” เพื่อบรรยายลักษณะของโอเอซิสที่เต็มไปด้วยบ่อน้ำ หมูต้นอินทผลัมและกระโจมพักแรมจำนวนมาก ทำให้ผู้พุดนึกถึงฉากในวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว โดยในฉบับแปลที่ 1 แปลว่า “พันหนึ่งราตรี” และในฉบับแปลที่ 2 แปลว่า “พันหนึ่งทิวา” ตามลำดับ ซึ่งการใช้ปฏิรูปพจน์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการหยิบยกมาให้อย่างเหมาะสมกับการดำเนินเรื่องเนื่องจากเรื่องพันหนึ่งราตรี หรือพันหนึ่งทิวานี้มีกลิ่นอายของอาหรับและเมืองทะเลทราย ทั้งยังเป็นวรรณกรรมที่โด่งดัง และทำให้ผู้อ่านจินตนาการถึงความยิ่งใหญ่ของสถานที่ดังกล่าวได้โดยไม่ยาก การแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับจึงเหมาะสมและเพียงพอในบริบทนี้

ตัวอย่างที่ 8

SL: If there hadn't been *a sixth day*, man would not exist; (p. 143)

TL1: หากไม่มี*วันที่หก* ก็จะไม่มียุขย์ดำรงอยู่ในโลกนี้ (น. 127)

TL2: หากไม่มี*วันที่หกแห่งการสร้างโลก* ก็จะไม่มียุขย์ (น. 166)

จากตัวอย่างที่ 8 จะเห็นว่าในต้นฉบับมีการใช้ภาษาภาพพจน์ปฏิรูปพจน์ในการอ้างถึง “a sixth day” ซึ่งปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมทั้งของศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม โดยเป็นการอ้างถึงการสร้างโลกในวันที่ 6 ของ “พระเจ้า” ที่ทรงสร้างมนุษย์คู่แรกของโลกขึ้น หลังจากทรงสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ในวันที่ 1 ถึงวันที่ 5 ซึ่งจะพบว่าผู้แปลทั้งสองฉบับได้แปลโดยใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ และในฉบับแปลที่ 2 ผู้แปลได้ใส่คำอธิบายเพิ่มเติมว่า “วันที่หกแห่งการสร้างโลก” เพื่อขยายความแก่ผู้อ่านที่ไม่มีภูมิหลังเกี่ยวกับศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามว่า “วันที่หก” นั้นหมายถึงสิ่งใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการใส่คำอธิบายเพิ่มเติมนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 9

SL: I' ve already imagined a thousand times crossing the desert, arriving at
the Plaza of the Sacred Stone, (p. 53)

TL1: ฉันนึกภาพตัวเองเดินทางข้ามทะเลทรายไปถึง ไบตุลเลาะห์ หรือจัตุรัสแห่งหินศักดิ์สิทธิ์
(น. 46)

TL2: ฉันลองนึกภาพการเดินทางข้ามทะเลทรายเป็นพัน ๆ หนแล้ว ฉันไปถึง ลานที่ตั้งหิน
ศักดิ์สิทธิ์ (น. 69)

จากตัวอย่างที่ 9 จะเห็นว่า ในต้นฉบับมีการใช้ปฏิรูปพจน์ในการอ้างถึง “the Plaza of the Sacred Stone” และฉบับแปลทั้งสองฉบับได้ใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ และในฉบับแปลที่ 1 ผู้แปลได้ใส่คำอธิบายเพิ่มเติมว่า “ไบตุลเลาะห์ หรือจัตุรัสแห่งหินศักดิ์สิทธิ์” เพื่อขยายความแก่ผู้อ่านว่าสถานที่ดังกล่าวมีชื่อเรียกในศาสนาอิสลามว่าอะไร นับว่าเป็นการเพิ่มความรู้อีกแก่ผู้อ่านได้ทางหนึ่ง สำหรับผู้อ่านที่ไม่มีภูมิหลังเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ส่วนสำหรับผู้อ่านที่มีภูมิหลังเกี่ยวกับศาสนาอิสลามนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการใส่คำอธิบายเพิ่มเติมดังกล่าวจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกผู้พันใกล้ชิดกับเนื้อความในต้นฉบับมากยิ่งขึ้นด้วย

จากตัวอย่างทั้งหมดที่นำเสนอข้างต้น จะพบว่าผู้แปลทั้งสองท่านใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับมากที่สุด ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการแปลโดยการยึดการถ่ายทอดลักษณะของภาพพจน์ในต้นฉบับมาสู่ฉบับแปลว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากต้นฉบับมีความโดดเด่นในการใช้ภาษาภาพพจน์เปรียบเทียบ ผู้แปลจึงต้องพยายามถ่ายทอดภาษาภาพพจน์เหล่านั้นมาสู่ภาษาฉบับแปล เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหา และบังเกิดผลตอบสนองที่เทียบเคียงกับผู้อ่านภาษาต้นฉบับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทัศนะของนักวิชาการด้านการแปลทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย เช่น เอโก้ (Eco, 1994 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2557, น. 84-85) อิสราเอล (Israel, 1991 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2557, น. 79-80) และสิทธา พิณีภูวดล (2537) ล้วนกล่าวว่า การแปลวรรณกรรมนั้น ผู้แปลควรแปลให้ผู้อ่านซึ่งอยู่ต่างวัฒนธรรมได้รับอรรถรสเดียวกับผู้อ่านที่ได้อ่านงานต้นฉบับ และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการแปลวรรณกรรมที่ผู้แปลจะขาดเสียมิได้คือ ผู้แปลต้องรักษาความหมายเดิมให้ถูกต้องครบถ้วน และต้องรักษารสของเรื่องราวและความหมายของต้นฉบับเอาไว้มิให้สูญหาย ดังนั้น เมื่อผู้แปลได้พบแล้วว่าในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* ผู้เขียนมีการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบที่เกิดจากความคล้ายคลึงจำนวนมาก ซึ่งวัตถุประสงค์ของการใช้ภาษาภาพพจน์นั้นคือ เพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2524) ด้วยความโดดเด่นของการใช้กลวิธีทางภาษาอันเป็นสิ่งซึ่งเสริมเรื่องราววรรณกรรมให้จับใจผู้อ่านยิ่งขึ้นเช่นนี้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้แปลต้องรักษาเอาไว้ มิให้สูญหายไปฉบับแปล จึงสอดคล้องกับข้อเสนอแนะการแปลภาษาภาพพจน์ของนิวมาร์ค (1988) ว่า ผู้แปลควรเลือกใช้ถ้อยคำที่มีภาษาภาพพจน์คล้ายกับภาษาภาพพจน์ในภาษาต้นฉบับ โดยที่ไม่ขัดกับวัฒนธรรมของภาษาในฉบับแปล

สำหรับกลวิธีการแปลที่พบความถี่รองลงมา ได้แก่ การแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ พร้อมการอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งพบเฉพาะในการแปลภาษาภาพพจน์ประเภทปฏิรูปพจน์ นับว่าเป็นข้อมูลที่ น่าสนใจ เพราะแม้ว่าความถี่จะน้อยมากเมื่อเทียบกับกลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ แต่ก็ทำให้ทราบว่า การแปลปฏิรูปพจน์ ผู้แปลต้องพิจารณาใคร่ครวญว่าปฏิรูปพจน์ที่ปรากฏในต้นฉบับนั้น เมื่อถ่ายทอดมาสู่ฉบับแปลแล้ว ผู้อ่านซึ่งเป็นผู้ที่อยู่คนละวัฒนธรรมกับผู้เขียนและผู้อ่านงานต้นฉบับจะรู้จัก และเข้าใจปฏิรูปพจน์นั้นหรือไม่ โดยปฏิรูปพจน์ที่พบในวรรณกรรมต้นฉบับ *THE ALCHEMIST* นั้น โดยมาก มีนัยยะเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ดังนั้น เมื่อแปลให้กลุ่มผู้อ่านซึ่งเป็นชาวไทย และโดยมาก นับถือศาสนาพุทธ อาจจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจในหมู่ผู้อ่านได้ จึงมีการนำกลวิธีนี้มาเป็นตัวช่วย นอกเหนือจากการถ่ายทอดปฏิรูปพจน์ตามต้นฉบับเพียงอย่างเดียว

5. อภิปรายผลการศึกษา

จากผลที่ได้จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการศึกษารื่องกลวิธีการแปล ภาพพจน์บุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์ในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* โดยเปรียบเทียบสำนวน แปล “*ชุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ “*ชุมทรัพย์สุดปลายฝัน*” ของ กอบชลิและ กันเกรา

จากข้อมูลในตารางที่ 1 ที่พบว่าวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* มีการใช้ภาพพจน์ ประเภทบุคลาธิษฐาน และปฏิรูปพจน์ เป็นจำนวนมากกว่าภาพพจน์อื่น ๆ ภาพพจน์ที่ปรากฏการใช้มากที่สุด อันได้แก่ บุคลาธิษฐาน มีความโดดเด่นอย่างมาก เนื่องจากเมื่อเด็กหนุ่มเริ่มเดินทางสู่ทะเลทราย ได้พบกับ นักเล่นแร่แปรธาตุและได้รู้จักความรักแล้ว การฟันฝ่าเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เขาได้กลับไปพบกับหญิงคนรักได้อีก ครั้งทำให้เขาขอความช่วยเหลือจากทะเลทราย สายลม ดวงอาทิตย์ และหัวใจของเขาเอง ทำให้แก่นสาระของ เรื่องราวการเดินทางของตัวละครมีความหมายชัดเจนลึกซึ้งซึ่งว่า ในการเดินทางเพื่อเสาะหาสิ่งที่เราต้องการ ในชีวิต เราจะต้องอาศัยคำแนะนำ ความคิดความเห็น หรือประสบการณ์ของผู้อื่นและตนเองโดยการพูดคุยกับ ตนเองด้วย เปรียบเสมือนกับการที่เด็กหนุ่มสนทนากับหัวใจตนเอง แม้ว่าในความเป็นจริงแล้ว สรรพสิ่ง ในธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ และฝันทราย ไม่สามารถสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับมนุษย์ได้ แต่ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เขียนได้นำเสนอสาระข้อนี้ผ่านภาพพจน์บุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเราสามารถเรียนรู้ปรัชญาแห่งชีวิตได้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งในการแปลผู้แปลใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์ เดียวกับต้นฉบับเนื่องจากในภาษาไทยก็มีการใช้บุคลาธิษฐานในงานวรรณกรรมเช่นกัน ความคล้ายคลึงทาง วรรณกรรมเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านงานแปลสามารถเข้าใจภาพพจน์บุคลาธิษฐานที่ผู้แปลถ่ายทอดจากวรรณกรรม ต้นฉบับได้อย่างครบถ้วน

ส่วนปฏิรูปพจน์นั้นพบในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ทั้งศาสนาคริสต์และอิสลาม โดยผ่านทางเรื่องเล่าจาก พระคัมภีร์ฉบับปฐมกาล และหลักปฏิบัติของศาสนา เช่น คำสอนของพระอัลเลาะห์ เป็นต้น ปฏิรูปพจน์ที่ ผู้เขียนหยิบยกมาใช้เน้นเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับศาสนาหลักของโลก ไม่ใช่เรื่องราวประเด็นปลีกย่อยที่ซับซ้อน

เฉพาะถิ่นซึ่งผู้อ่านที่อยู่ต่างวัฒนธรรมจะไม่เข้าใจ แม้ว่าผู้อ่านชาวไทยจำนวนมากอาจนับถือศาสนาพุทธ แต่การอ้างถึงศาสนาคริสต์และอิสลามของผู้เขียนนั้น ผู้อ่านอาจมีภูมิความรู้อยู่บ้าง ทำให้เข้าใจเรื่องราว การอ้างถึงได้โดยไม่ยาก ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีการแปลให้เป็นภาพพจน์เดียวกับต้นฉบับ แต่สำหรับปฏิรูปพจน์ บางสิ่งบางอย่างเฉพาะทางศาสนาเกินไป ผู้อ่านที่มีภูมิพื้นฐานด้านคริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลามอาจไม่เข้าใจ ชัดเจน เช่น เรื่องเล่าของโจเซฟ หรือวันที่หกของการสร้างโลก เป็นต้น ผู้แปลเลือกใช้การแปลให้เป็นภาพพจน์ เดียวกับต้นฉบับพร้อมการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อถ่ายทอดปฏิรูปพจน์เหล่านั้นให้ผู้อ่านได้ทราบข้อมูลเพื่อความ เข้าใจเนื้อหากระจ่างยิ่งขึ้น จึงนับว่าผู้แปลฉบับภาษาไทยทั้งสองท่าน นอกจากจะถ่ายทอดความหมายจาก ต้นฉบับสู่ฉบับแปลโดยให้ความสำคัญกับการรักษาภาษาภาพพจน์ ไม่ตัดทิ้งหรือลดทอนความหมายแล้ว ยังคำนึงถึงผู้อ่านฉบับแปลอย่างมากด้วย

นอกจากการศึกษาการใช้ภาษาภาพพจน์ในวรรณกรรมต้นฉบับเรื่อง *THE ALCHEMIST* และเปรียบเทียบกลวิธีการแปลในฉบับภาษาไทยทั้งสองสำนวนแล้ว เรายังสามารถเรียนรู้ปรัชญาที่ซ่อนอยู่ใน วรรณกรรมเรื่องนี้ว่าหากเรามีความตั้งใจมั่นในการกระทำสิ่งใด เราควรเปิดหูเปิดตาให้กว้าง เรียนรู้จาก สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และมีหลักยึดใจในการเดินทางตามหาความฝันบนเส้นทางชีวิตของตนเอง เมื่อเราได้อ่าน วรรณกรรมชิ้นดี ได้เรียนรู้ปรัชญาอันทรงคุณค่าจากร่องราวที่ร้อยเรียงอย่างมีวรรณศิลป์ของผู้เขียน และนำเสนอแนวคิดที่ตีงามมาปรับใช้กับชีวิตของตนเอง เราก็อาจประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งมั่นตั้งใจ ดุจดั่ง ราชาแห่งซาเล็มที่กล่าวแก่เด็กหนุ่มก่อนที่เขาจะเริ่มต้นออกเดินทางตามหาขุมทรัพย์ในความฝันว่า

“เมื่อเจ้าปรารถนาสิ่งใด จักรวาลทั้งมวลจะร่วมกันช่วยให้เจ้าบรรลุถึงสิ่งที่ปรารถนา”

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการแปลบุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์ในฉบับแปลภาษาไทยของวรรณกรรมต้นฉบับ *THE ALCHEMIST* กรณีเปรียบเทียบฉบับแปล “*ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน*” ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ กับ “*ขุมทรัพย์ สุดปลายฝัน*” ของ กอบซลีและกันเกรานี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ที่อาจเป็นประโยชน์ ในการวิจัยต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. การศึกษาวิธีการแปลภาษาภาพพจน์บุคลาธิษฐานและปฏิรูปพจน์จากวรรณกรรมภาษาไทยเป็น ภาษาอังกฤษ เพื่อเปรียบเทียบผลจากการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยว่ากลวิธีการแปลที่พบจะเหมือน หรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2. การศึกษางานแปลเรื่องอื่น ๆ ของ Paulo Coelho ว่ามีประเด็นการแปลอื่น ๆ หรือไม่

เอกสารอ้างอิง/References

กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2524). *การใช้ภาษา*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

คูเอลดู, เปาโล. (2558). *ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน* (กอบซลี และ กันเกรา, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:

เอโนเวล สำนักพิมพ์ในเครือนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- โคเอโย, เปาโล. (2542). *ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน* (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- เขวง จันทระเขตต์. (2528). *การแปลเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิตยา แก้วคัลณา. (2556). *สืบสรรค์ขนบวรรณศิลป์: การสร้างสุนทรียภาพในกวีนิพนธ์ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผ่องศรี สือพร้อมชัย (วัชรวิชัย). (2559). *การแปลให้เก่ง : คู่มือนักแปลมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้อำนวยการหนังสือแห่งประเทศไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2561). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2547). *การแปลวรรณกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ.
- สัญญาวี สายบัว. (2543). *หลักการแปล : กิจกรรมสู่ความเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิทธา พินิจภูวดล. (2537). *การแปลวรรณกรรม*. ใน บทความการประชุมอบรมนักแปลหนังสือ (น. 13-31). ภูเก็ต: ผู้แต่ง.
- Chalerm Sri Chantasingh. (2012). *Literary Translation*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Coelho, Paulo. (2006). *The Alchemist*. London: HarperCollins.
- Knowles, M. & Moon, R. (2006). *Introducing metaphor*. New York: Routledge.
- Newmark, Peter. (1988). *Approaches to Translation*. London: Phoenix.

คำแนะนำสำหรับผู้แต่งบทความ

ข้อกำหนดสำหรับการตีพิมพ์บทความต้นฉบับและรูปแบบในการนำเสนอบทความ

1. ข้อกำหนดของบทความต้นฉบับ (Manuscript Requirements)

ผู้ที่ประสงค์จะส่งบทความจะต้องเขียนชื่อ-สกุลและสถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษา รวมทั้งข้อมูลที่ติดต่อไว้ในส่วนที่แยกออกจากบทความ ผู้ส่งบทความควรตรวจสอบความถูกต้องของการพิมพ์ต้นฉบับ เช่น ตัวสะกด วรรคตอน ความเหมาะสมและความสละสลวยของการใช้ภาษา รวมทั้งควรกำหนดประเภทของบทความให้ชัดเจนว่าเป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ

องค์ประกอบของบทความทั้ง 2 ประเภท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาต้องเป็นการเสนอแนวคิดหรือการวิเคราะห์ ต้องชี้ประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน โดยเป็นไปตามหลักวิชาการหรือตามประสบการณ์ทางวิชาชีพของผู้เขียนเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาทางสังคมศาสตร์ ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้ บทความที่จะส่งต้องมีความยาว 12-20 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วยฟอนต์ TH Sarabun New ขนาด 16 พอยท์ พร้อมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ โดยเรียบเรียงตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1.1 ส่วนนำ บอกถึงที่มา หลักการและเหตุผลของบทความที่เขียน

1.1.2 เนื้อหา เนื้อหาเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวที่นำเสนอ ต้องสอดแทรกแนวคิด ทศนคติ และแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ และที่สำคัญต้องยกแหล่งอ้างอิงมาประกอบ

1.1.3 ส่วนสรุป เป็นส่วนที่ขมวดประเด็นทั้งหมดด้วยถ้อยคำที่สั้น ง่าย ได้ใจความ กระตุ้นให้ผู้อ่านได้ติดตาม

1.2 บทความวิจัย

ต้องเสนอการวิจัยและผลที่ได้รับอย่างเป็นระบบ สรุปผลการวิจัยที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ บทความที่จะส่งต้องมีความยาว 12-20 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วยฟอนต์ TH Sarabun New ขนาด 16 พอยท์ พร้อมบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ที่มีความยาวไม่ควรเกิน 280 คำ บทความต้องเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โดยเรียบเรียงตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1.2.1 บทนำ ประกอบด้วยความสำคัญ และที่มาของปัญหาวิจัย พร้อมทั้งเสนอภาพรวมของบทความ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.2 วิธีการวิจัย เช่น วัตถุประสงค์ สมมุติฐาน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1.2.3 ผลการศึกษา การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

2. รูปแบบในการเตรียมต้นฉบับและนำเสนอบทความ ขนาดกระดาษ A4

2.1 กรอบของข้อความ ในแต่ละหน้าให้มีขอบเขตดังนี้ จากขอบบนของกระดาษ 1.0 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.0 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว

2.2 ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์ 8 point

2.3 จัดหน้าเป็นแบบ 1 คอลัมน์

2.3 ตัวอักษร ใช้ TH Sarabun New และพิมพ์ตามที่กำหนดดังนี้

2.3.1 ชื่อเรื่อง (Title)

ภาษาไทย ขนาด 20 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวหนา

ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 20 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวหนา

2.3.2 ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย ขนาด 16 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวหนา

ชื่อผู้เขียน ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวหนา

ชื่อหน่วยงานของผู้เขียน ภาษาไทย ขนาด 16 point, กำหนดตรงกลาง, ตัวหนา

ชื่อที่อยู่อีเมลผู้เขียนบทความ ขนาด 16 point, กำหนดชิดซ้าย ใต้ชื่อผู้เขียน

หน้าแรก

2.3.3 บทคัดย่อ

ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 18 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา

ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบ, ตัวธรรมดา

ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบ, ตัวธรรมดา

ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

2.3.4 คำสำคัญ (Keyword) ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 point

2.3.5 รายละเอียดบทความ

หัวข้อใหญ่ ขนาด 18 point, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนา

หัวข้อรอง ขนาด 16 point , ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, กำหนดชิดซ้าย, ตัวหนาตัวอักษร ขนาด 16 point, กำหนดชิดขอบ, ตัวธรรมดา

การย่อหน้าสำหรับเนื้อหาบทความที่มีการเรียงลำดับหัวข้อย่อย ใช้การย่อหน้า 1.5 นิ้ว, 2.0 นิ้ว ตามลำดับ

2.3.6 ภาพและตาราง กรณีมีภาพและตารางประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า ภาพที่ ໑໒໓໔໕ ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อตารางให้ระบุคำว่า ตารางที่ ໑໒໓໔໕ พร้อม

ทั้งข้อความบรรยายตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ และใต้ภาพประกอบหรือตารางให้บอกแหล่งที่มา โดยพิมพ์ห่างจากชื่อภาพประกอบหรือเส้นค้นใต้ตาราง 1 บรรทัด (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 point, ตัวธรรมดา)

2.3.7 การพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เอกสารอ้างอิงต้องเป็นภาษาอังกฤษ และไม่แยกประเภทรายการอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงทุกลำดับจะต้องมีการอ้างอิงหรือกล่าวถึงในบทความ

ถ้ารายละเอียดของเอกสารอ้างอิงมีความยาวมากกว่าหนึ่งบรรทัดให้พิมพ์ต่อบรรทัดถัดไปโดยย่อหน้า 5 ตัวอักษร

จัดเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ หรือการเรียงบรรณานุกรมให้ใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก-กช และ AA-AZ โดยไม่ต้องแยกประเภท

3. การจัดพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

การจัดพิมพ์เอกสารอ้างอิงท้ายบทความจะแตกต่างกันตามชนิดของเอกสารที่นำมาอ้างอิง โดยให้จัดพิมพ์ตามรูปแบบการเขียนบรรณานุกรมแบบ APA (American Psychological Association) ดังนี้

3.1 อ้างอิงจากหนังสือ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง*. ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี) (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

บุญเรียง ขจรศิลป์. (2539). *วิธีวิจัยทางการศึกษา Educational Research Methodology*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kotler Philip, & Gary Armstrong. (2003). *Principles of Marketing*. 9th Ed. Boston: McGraw-Hill.

3.2 อ้างอิงจากวารสาร ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อ ชื่อสกุลผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร*, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าที่อ้าง.

ตัวอย่าง

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. (2540). พระพุทธรูปพระพุทธรูปยอดีฟ้าจุฬาโลก. *ศิลปวัฒนธรรม*, 18(5), 38-39.

Doran, Kirk. (1996). Unified Disparity: Theory and Practice of Union Listing. *Computer in Libraries*, 16(1), 39-42.

3.3 อ้างอิงจากเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ หนังสือรวมบทความวิชาการ ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือชื่อตอน. ใน ชื่อหนังสือ. ชื่อบรรณาธิการหรือชื่อผู้รวบรวม(ถ้ามี).
(หน้าที่ตีพิมพ์บทความหรือตอนนั้น). ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์. ชื่อสำนักพิมพ์หรือผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

แมนมาส ชวลิต,คุณหญิง. (2526). การก้าวเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด. ใน เอกสารการสัมมนาทาง
วิชาการเรื่อง ก้าวแรกของการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของห้องสมุด. (น. 1-7).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Tichner, Fred J. (1981). Apprenticship and Employee Training. In The New Encyclopedia
Britannica, Macropedia. (V1. pp. 1018-1023). Chicago: Encyclopedia Britannica.

3.4 อ้างอิงจาก**ปริญญาานิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ หรือสารนิพนธ์** ใช้รูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ชื่อมหาวิทยาลัย
สถาบันการศึกษา).

ตัวอย่าง

दनัยศักดิ์ โกวิทวิบูล. (2543). ความต้องการและลักษณะการใช้สารนิเทศของนักศึกษาในสำนักหอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ
ศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

Patamaporn Yenbamrung. (1992). *The Emerging Electeronic Univesrsity: A Study of Student
Cost-Effectiveness*. (Dissertation, Ph.D. Library and Information Science, The University
of Texas at Austin.

3.5 อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ใช้รูปแบบดังนี้

3.5.1 ข้อมูลที่เป็นบทความจากวารสารออนไลน์

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้า(ถ้ามี). สืบค้นเมื่อวันที่ เดือน ปี จาก URL ของ
วารสาร.

ตัวอย่าง

พิษณุ กล้าการนา. (2545). เตรียมรับมือกับภาวะโลกร้อน. *หมอออนไลน์*, 11(6). สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม
2546 จาก <http://www.moph.go.th/ops/doctor/backreport.htm>

Exon, Andy. (1978). Getting to Know the User Better. *Aslib Proceedings*, 30(6), 352-364.
Retrieved October 12, 2008,

from <https://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/eb05069>

3.5.2 ข้อมูลจากเว็บไซต์

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น). ชื่อเรื่อง. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี (หรือ Retrieved เดือน วัน, ปี), จาก (from) ชื่อเว็บไซต์.

ตัวอย่าง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2559) ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550- 2554).*

สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2550,

จาก https://www.moe.go.th/webbpps/download/crisp_direction.pps

Barnard, John Phillip. (2000). *A Study of Internet and Library Use in an Academic Setting.*

Arizona: Arizona State University. Retrieved October 12, 2008, from <http://proquest.umi.com/pqdweb?did=731829191&sid=2&Fmt=2&clientId=83700&RQT=309&VName=PQD>

4. การส่งบทความ (Paper Submission Online)

ผู้ที่ประสงค์จะส่งบทความกับวารสารสังคมวิจัยและพัฒนา กรุณาส่งต้นฉบับบทความโดยส่งเข้าระบบ ThaiJO ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMARD>